

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Т.О.Дороніна
(підпис) (прізвище, ініціали)

Реєстраційний № _____

«__» _____ 20__ р.

«__» _____ 20__ р.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Магістерська робота

студента групи _____ ЗОПНм-22 _____
(шифр групи)

ступінь вищої освіти: _____ магістр _____

спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки

Горінова Олега Михайловича

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник _____ кандидат педагогічних наук,

доцент Іванова В.В.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Горінов Олег Михайлович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

З М І С Т

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	8
1.1. Актуалізація проблеми професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки у вітчизняному науковому дискурсі	8
1.2. Сутність професійної компетентності майбутнього вчителя	19
Висновки до першого розділу	38
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	41
2.1. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя як мета освітньої діяльності педагогічних ЗВО	41
2.2. Дослідження формування професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки	50
2.2.1. Обґрунтування дослідження формування професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки	51
2.2.2. Констатувальний етап дослідження	60
Висновки до другого розділу	70
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Актуальність теми формування професійної компетентності майбутнього вчителя сьогодні набуває значної ваги з огляду на низку факторів: ухвалення нормативних документів, що регулюють функціонування системи вітчизняної освіти, процес її реформування; зовнішні виклики, які постали перед системою освіти загалом та перед системою освіти вчителів, зокрема; системне впровадження компетентнісного підходу на всіх ланках освітнього процесу тощо.

У ключових вітчизняних документах освітньої галузі (Закони України «Про освіту», 2017, «Про дошкільну освіту», 2018, «Про повну загальну середню освіту», 2020; «Про вищу освіту», 2014, а також «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки», 2013 та «Концепція розвитку педагогічної освіти», 2018), значну увагу приділено окресленню вимог щодо педагогічних працівників, які здійснюють освітній процес у сучасних умовах. Ці фахівці повинні мати не лише високий рівень наукової та методичної грамотності, вони мають бути готовими задовольняти освітні потреби здобувача освіти, сприяючи розвитку його інтелектуальних, культурних та комунікативних здібностей. Виконання таких завдань у сучасних умовах вимагає, щоб майбутній педагог мав глибоке розуміння переваг особистісно-орієнтованої освітньої парадигми, міг застосувати компетентнісний підхід до створення освітнього середовища, мав креативні якості та вмів використовувати інноваційні педагогічні технології.

Окреслені вище якості стають ознакою професіоналізму вчителя, основи якої закладаються вже під час навчання у педагогічному закладі вищої освіти, тому це питання стоїть у центрі уваги вітчизняних наукових та педагогічних працівників. Науковці (В. Борова, Н. Борбич, Л. Ілюк, І. Добровольська-Піпич, О. Казмірчук, О. Кирилович, О. Красовська, О. Левицький, Н. Максимчук, О. Марчук, Л. Мельничук, І. Мисько, Н. Миськова, Т. Пагута, О. Петрук, Ю. Радченко, І. Сойко, О. Хом'як, А. Хомярчук, М. Шкабаріна) досліджують загальні питання підготовки

майбутнього вчителя. Серед сучасних учених, які у різний спосіб розглядають питання професійної компетентності майбутнього вчителя назвемо О. Гауряк (майбутнього вчителя фізичної культури), О. Марущак (вчителя технології); Л. Машкіну (професійна компетентність вчителя початкових класів), С. Рябченко (майбутніх вчителів біології), В. Шовкуна (майбутніх вчителів інформатики).

Вітчизняні науковці наполягають, що формування професійної компетентності майбутнього вчителя відіграє вирішальну роль у підвищенні якості освіти в Україні. Згідно з їхніми дослідженнями, розвиток когнітивних, емоційних та соціальних компетенцій виявляється ключовим для підготовки педагога. Вчені підкреслюють важливість інтегрованого підходу, який об'єднує теоретичне навчання та практичний досвід, та вказують на необхідність врахування в процесі навчання індивідуальних особливостей кожного здобувача освіти. Особистісно-орієнтований підхід може сприяти розвитку професійних здібностей, креативності та інноваційності майбутнього вчителя, що позитивно відображається на якості надання освітніх послуг та формуванні конкурентоспроможної особистості здобувачів. Отже, значення формування професійної компетентності не може бути переоцінене. Це процес, який вимагає комплексного підходу, неперервного вдосконалення методів навчання та розвитку педагогічних здібностей у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя.

Отже, актуальність теми дослідження обумовлена потребою суспільства у кваліфікованих, компетентних та інноваційних вчителях. Розвиток професійної компетентності педагогів прямо впливає на якість освіти та розвиток наступних поколінь. В умовах глобалізації та технологічних інновацій актуалізується необхідність підготовки вчителів, здатних ефективно адаптуватися до змін та інноваційних викликів.

З огляду на актуальність обрано тему магістерського дослідження: «Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки».

Тему магістерської роботи затверджено на засіданні кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (протокол №3 від 27 жовтня 2022 року) та вченою радою фізико-математичного факультету Криворізького державного педагогічного університету (протокол №3 від 3 листопада 2022 року).

Мета дослідження полягає в аналізі процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя у його фаховій підготовці.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. здійснити аналіз вітчизняної наукової літератури, задля визначення ключових аспектів, методів та підходів до формування професійної компетентності майбутнього вчителя;
2. визначити сутність та основні характеристики професійної компетентності майбутнього вчителя;
3. провести емпіричне дослідження для аналізу ефективності формування професійної компетентності к освітній практиці;
4. на основі аналізу теоретичних даних та результатів емпіричного дослідження розробити методичні рекомендації для оптимізації процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя.

Об'єкт дослідження – процес фахової підготовки майбутнього вчителя в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – специфіка формування професійної компетентності майбутнього вчителя в контексті його фахової підготовки.

Відповідно до теми, мети та завдань дослідження, було використано низку методів. Зокрема у процесі даного дослідження було застосовано метод теоретичного аналіз наукової та науково-методичної літератури, що сприяло формулюванню визначення «професійна компетентність майбутнього вчителя» та допомогло з'ясувати її ключові складники. Методи узагальнення та систематизації були використані для виявлення та опису характерних особливостей компонентів професійної компетентності майбутнього педагога. На етапі констатуючого експерименту

було здійснено аналіз нормативно-правових документів та локальних документів КДПУ, що регулюють підготовку майбутніх учителів. Застосування системно-структурного методу сприяло розгортанню уявлень про взаємозв'язок та взаємодію структурних елементів педагогічної компетентності, задля розуміння механізмів їх взаємодії та впливу на процес підготовки майбутніх учителів.

Практична значущість теми проявляється в аспектах освітньої практики та професійного розвитку вчителів. Результати дослідження можуть стати основою для вдосконалення програм фахової підготовки майбутніх учителів, інтегруючи новітні методики і підходи до навчання, які сприятимуть глибокому розумінню професійних дисциплін. У контексті професійного розвитку, висновки, зроблені на основі проведеного під час дослідження аналізу, допоможуть у формуванні ефективних стратегій навчання та розвитку, що, в свою чергу, підсилить педагогічну майстерність майбутніх вчителів.

Наукова новина дослідження полягає в адаптації та оптимізації існуючих методів навчання до сучасного контексту педагогічної освіти. Робота містить аналіз сучасних тенденцій і викликів у сфері педагогічної освіти та їх вплив на процес формування компетентностей майбутніх вчителів. Дослідження поглиблює розуміння взаємозв'язку між теорією та практикою в контексті професійної підготовки вчителів, що робить його актуальним для здобувачів та викладачів ЗВО.

Апробація результатів дослідження. «Неперервна освіта в контексті глобалізаційних змін: шляхи подолання контраверсійності» (18 травня 2022 р. м. Кривий Ріг).

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів та висновків, списку використаних джерел, що налічує 52 найменування. Загальний обсяг роботи складає 99 сторінок із них 77 сторінок основного тексту. У роботі вміщено 4 додатки (16 сторінок).

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У розділі акцентовано увагу на: значенні освіти в суспільному розвитку, видах професійної діяльності та функціях сучасного вчителя. Звернуто увагу на визначення системи компетентностей сучасного вчителя з огляду на вітчизняну нормативну базу та ухвалений «Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020 р.).

1.1. Актуалізація проблеми професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки у вітчизняному науковому дискурсі

Освіта сьогодні стає одним з визначальних аспектів подальшого соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, запорукою його сталого майбутнього. З цих позицій звертаємося до визначення поняття «сталий людський розвиток», запропонований В. Огнев'юком: «Сталий людський розвиток – це процес позитивних, постійно зростаючих соціально-економічних змін, що передбачає узгодження потреб сучасних і майбутніх поколінь у ресурсах розвитку та орієнтацію на упровадження соціальних стандартів, новітніх технологій і збереження довкілля» [30]. Важливою для нас є і така думка дослідника: «освіта є важливою складовою національного багатства; як сукупність компетенцій вона є ефективним виробничим ресурсом, який, на відміну від матеріально-технічної бази суспільства, має здатність до постійного оновлення й удосконалення, що є запорукою сталого його розвитку» [30].

Наведені міркування дають підстави для твердження про те, що передусім освіта відіграє значну роль в економічному зміцненні суспільства, оскільки через освіту люди здобувають необхідні для їхньої професії та розвитку знання, вміння та навички, які в цілому визначають внесок окремої людини у стабільний розвиток суспільства, його економічний сектор. Саме про такий вплив освіти на економіку пишуть С. Михаць та Т. Городинський, коли зазначають, що він (вплив) виявляється насамперед через вплив освіти на продуктивність праці. Освіченіша людина швидше сприймає нову інформацію та ефективніше застосовує невідомі раніше засоби виробництва та форми організації виробництва» [27, с.21].

Крім того освіта слугує транслятором для передачі культурних цінностей та спадку від одного покоління до іншого, збагачуючи прийдешнє покоління свідом попереднього. Наявність сталої системи між поколінних цінностей гармонізує існування суспільства, налагоджуючи між поколінний зв'язок, акцентуючи увагу на тих суспільних правилах, що обумовлюють взаємоповагу між людьми. За справедливим зауваженням Н. Коломієць та О. Крикунова, на викладачів покладається «відповідальність за загальнозначущі для суспільства цінності, їх збереження, трансляцію іншим поколінням і подальший розвиток» [20, с.63].

У сучасних умовах саме від освіти залежить рівень громадянської свідомості суспільства, готовності його членів до самостійного та виваженого ухвалення рішень та відповідальності за їхнє прийняття. Оскільки освіта формує таку якість особистості як критичне мислення, що позбавляє стереотипизованості світосприйняття та розширює світогляд особистості. Саме ці якості обумовлюють можливість демократичного розвитку суспільства, встановленню рівноправності його членів.

Зрештою все це дозволяє стверджувати ключову роль освіти у сталому розвитку суспільства, як запоруки благополуччя його членів. Оскільки освічена людина не просто несе відповідальність за свої дії та вчинки, вона відчуває свою відповідальність перед минулими та прийдешніми

поколіннями. Єдиною професією, яка ставить перед собою завдання вчити прийдешнє покоління та передавати йому всю сукупність знань, вмінь, навичок, цінностей минулих поколінь є вчитель. Дослідники сьогодні звертають увагу та важливості підготовки конкурентоспроможного фахівця, який здатен відповідати викликам, які постають перед ним в у швидкоплинних умовах змін технологічного та соціокультурного характеру.

Стверджуючи вирішальне значення інститут освіти для суспільного розвитку, наголошуємо на важливості розвитку власне педагогічної освіти, яка має сформувати саме такого, сучасного вчителя. Підкреслимо, що на розвиток педагогічної галузі та педагогічної професії безпосередньо впливають зовнішні фактори. Зокрема тенденція глобалізації.

Аналізуючи сутність поняття «глобалізація освіти» А. Сбруєва виокремлює його політичний, економічний та культурний аспекти та подає таку дефініцію: «глобалізація освіти – процес конвергенції принципів засад освітньої політики національних держав у цілому ряді параметрів, передусім таких, як цілі та стратегії розвитку освіти, зміст освіти, способи та критерії оцінки ефективності освітніх систем тощо» [45].

Крім того, звертаємо на слухну, на наш погляд, думку І. Смагіна стосовно впливу процесу глобалізації та формування вимог до сучасного вчителя. Дослідник вказує: «Епоха глобалізації змінила ці завдання й перспективи: уніфікувала образ педагога, зробила його наднаціональним, «приземлила» з рівня носія істини до рівня функціонала, інтегрувала вимоги до педагогічної діяльності в різних країнах, наприклад, компетентнісним підходом до навчання. Педагог тепер не монополіст знань та основне джерело інформації, яке допомагає соціалізуватися в житті: він є звичайним фахівцем чи професіоналом (мовою вітчизняного класифікатора професій), який виконує певні трудові дії та функції, за що, відповідно до здобутої освіти, стажу та інших критеріїв, отримує заробітну плату за конкретним тарифним розрядом із коштів відповідного бюджету чи на договірних засадах від фізичних або юридичних осіб» [49].

Педагогічна професія має подвійне значення: з одного боку, вона ніби спрямована у минуле (*дидактична функція*), з іншого – вона формує нове покоління, яке має бути готовим відповісти на ті виклики часу, про які ми сьогодні можемо і не здогадуватися (*прогностична функція*). Вчитель повинен: забезпечувати оптимальне навчальне середовище, яке спонукає учнів до розкриття та розвитку їх творчих здібностей, а також сприяє самовиявленню (*розвивальна функція*); формувати та координувати діяльність вихованців, спрямовану на інтеграцію загальнолюдських цінностей у їхню свідомість та поведінковий досвід учнів/учениць. (*виховна функція*). До означеного кола функцій сучасна педагогіка додає: *посередницьку, корекційну, діагностичну та координаційну функції*.

Педагог сьогодні має вміти адекватно реагувати на глобалізаційні виклики. Вимоги глобалізованого суспільства передбачають формування у майбутніх вчителів навичок критичного мислення, глобальної свідомості, інформаційної грамотності та інтеркультурної комунікації.

Від майбутніх вчителів очікуються не лише знання сучасних технологій та інноваційних педагогічних підходів, але й глибоке розуміння глобальних процесів та явищ, яке допоможе формувати у молоді гармонійно розвинену особистість, спроможну до конструктивної взаємодії у складних мультикультурних умовах сучасного світу. Нас приваблює думка Г.Токанець про те, що «зростання ролі вимог соціального замовлення на підготовку сучасного педагога, на підвищення його майстерності й якості педагогічної праці, формування позитивного образу і соціального престижу професії вчителя в суспільній свідомості зумовлює необхідність удосконалення педагогічної освіти» [52, с.245].

Сучасні вчителі мають бути здатними передати учням важливість глобальної відповідальності, усвідомлення власного внеску в спільну світову спадщину. Отже, аналізуючи високі вимоги глобалізованого суспільства, науковий дискурс наголошує на інтегрованому підході до підготовки майбутнього вчителя, що забезпечує збалансований синтез теоретичних

знань та практичних навичок, спрямованих на формування відповідальної, компетентної особистості, спроможної відповісти викликам сучасного, глобалізованого світу. Так, виникає необхідність адаптації педагогічної освіти до сучасних реалій, а також реформування процесу підготовки майбутніх педагогів.

Нормативні вимоги до вчителя/педагога конкретизуються у його трудових обов'язках та відповідних функціях. Загалом функції сучасного вчителя представлені у багатьох сучасних публікаціях [51, с.296], з орієнтацією на які можемо відтворити розуміння полі функціональності сучасного вчителя (Рис.1.1.).

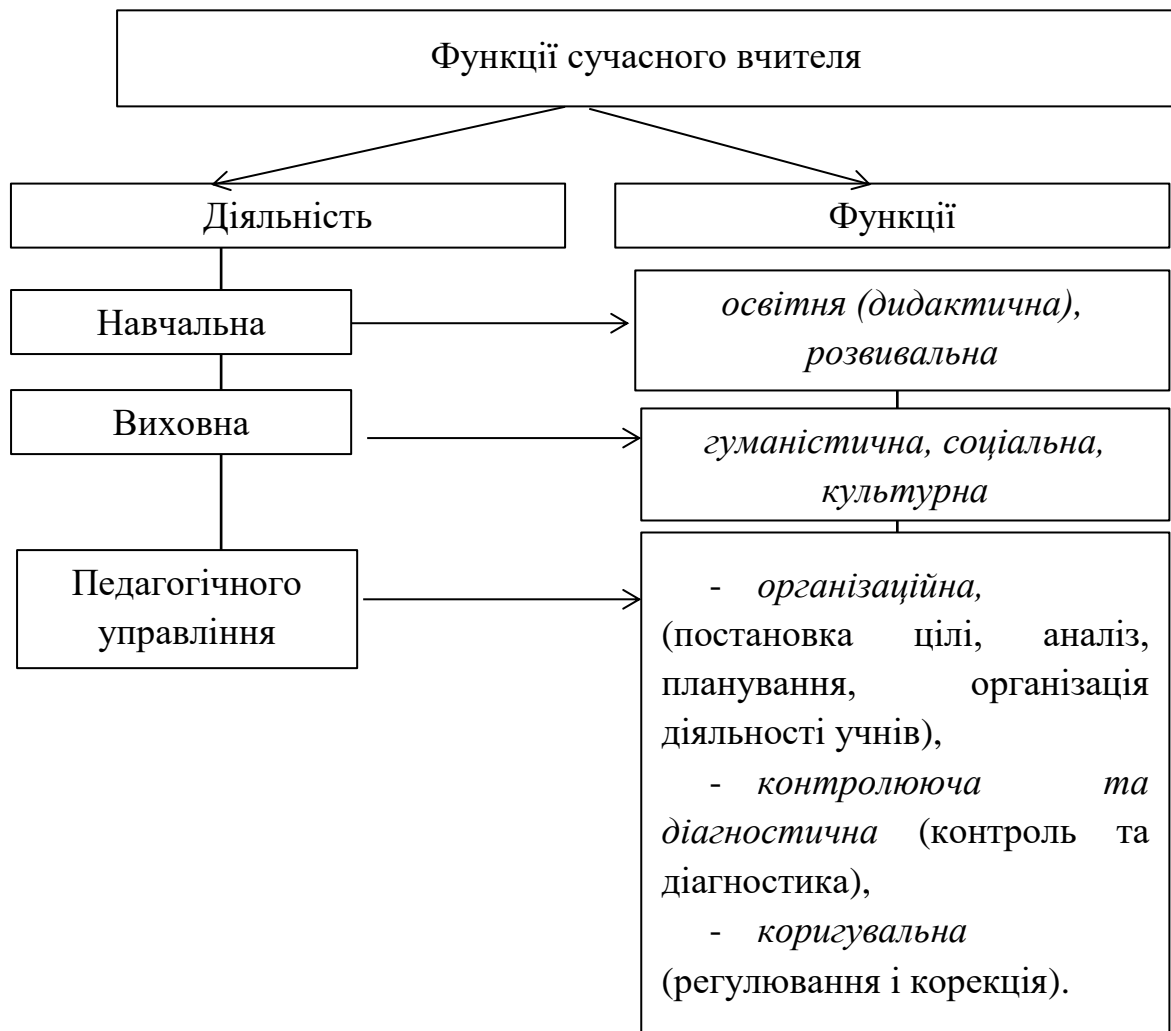

Рис. 1.1. Функції сучасного вчителя.

На розвиток сучасної освіти впливають і інші зовнішні фактори, які характеризують політико-економічний та соціокультурний стан суспільства, визначають головні та периферійні завдання, які соціум висуває перед освітою. Значний вплив на розвиток освіти справляє і сучасний стан інформаційних технологій, які посідають в освітньому процесі все більше місця, модернізують вже традиційний вектор розвитку педагогічної освіти «ІКТ в освіті» у тенденцію щодо поширення та розроблення стратегій цифрової та дистанційної освіти.

Отже, можемо з впевненістю стверджувати, що сучасний етап розвитку педагогічної освіти в Україні характеризується артикуляцією уваги на підготовці майбутніх вчителів, зокрема у контексті інтеграції сучасних технологій. Згідно з вітчизняним та світовим досвідом, необхідність в оновленні методологічної бази та практичних навичок майбутніх педагогів є обов'язковою. Методи підготовки вчителів в українських вузах мають ряд недоліків, які потребують негайного усунення. Відставання у використанні новітніх технологій, недостатність практичних навичок та застарілі методики навчання - ці аспекти призводять до випуску фахівців, які не завжди готові до викликів сучасності. Вітчизняна нормативна база практично повністю регламентована, що відчутно обмежує інноваційний потенціал педагога. Вчителі, які вийшли зі стін ЗВО, часто виявляються неготовими до гнучкого та креативного підходу в освітньому процесі.

Попри значний досвід вітчизняної педагогічної освіти, науковці [3; 19: 35; 52] визначають наявність низки недоліків у її функціонування. Серед яких виділяють:

- «недостатню мобільність і ситуативну нерелевантність конкретним запитам студентської цільової аудиторії»;
- «ймовірність неактуальності певного обсягу знань, здобутого завдяки формальній освіті, для сучасного ринку праці з огляду на постійне зменшення періоду напіврозпаду компетентності фахівців»;

– «недостатню практичну підготовку майбутніх фахівців через незбалансованість навчальних планів та породжену недофінансуванням слабкість навчально-матеріальної і технічної бази закладів вищої освіти тощо» [52, с.222].

На фоні глобалізації та технологічного прогресу велика вага приділяється компетентностям, здатним адаптувати педагогічний процес до змінних умов. Співвідношення традиційних методів та інноваційних технік в підготовці майбутніх вчителів має бути збалансованим. Реформування педагогічної освіти також полягає у вдосконаленні професійної підготовки з урахуванням зовнішніх та внутрішніх викликів. Не в останню чергу говоримо про необхідність зміцнення практичної складової навчання, яка забезпечує педагогічні компетентності, адекватні реальним умовам навчального процесу. Сучасний український вчитель має вміти ефективно інтегрувати технології в освітній процес, враховуючи індивідуальні потреби здобувачів освіти. На жаль, нерідко відсутність практичних навичок, критичного мислення та гнучкості у підходах може перетворити технологічні нововведення на простий інструмент, а не на ефективний ресурс навчання. Для підвищення якості педагогічної освіти необхідно змінити фокус з теоретичних знань на практичні навички, адаптивність та гнучкість вчителя. Розширення горизонтів педагогічної діяльності викладачів через стажування за кордоном, міжнародні програми обміну та розвиток власних дослідницьких проектів може стати ключем до підвищення якості освіти в Україні.

Зрештою, сучасні виклики вимагають нового підходу до підготовки вчителів. Від них очікується не лише передача знань, але й формування компетенцій, які допоможуть учням стати успішними в динамічному, багатогранному світі. Відповідь на ці виклики можлива через комплексні зміни в системі вищої педагогічної освіти України, орієнтовані на практичну адаптацію, інновації та міжнародний досвід.

Отже, викладене вище можливо підсумувати у вигляді таблиці.

Таблиця 1.1.

Основні аспекти проблем підготовки майбутніх педагогів в Україні

Аспект	Проблема	Можливі рішення
Технології	Відставання у використанні новітніх технологій в освіті	Інтеграція сучасних технологій в навчальний процес
Методи навчання	Застарілі методики, недостатність практичних навичок	Реформування програм, фокус на практичні навички
Нормативна база	Суворі регламентація, обмеження інноваційного потенціалу	Модернізація нормативної бази, збільшення гнучкості
Професійна підготовка	Неготовність до гнучкого та креативного підходу	Зміцнення практичної складової, міжнародний обмін досвідом
Роль вчителя	Фокус на теоретичних знаннях, відсутність адаптивності	Розвиток критичного мислення, педагогічної адаптивності та інновацій

Означені вище умови обумовлюють обов'язковість модернізації педагогічної освіти, задля підготовки фахівця, здатного відповідати на виклики часу. Сучасні науковці переконливо стверджують важливість модернізації сучасної педагогічної освіти, яка передбачає: «формування підходів до стратегії, тактики і механізмів адаптації системи професійної педагогічної освіти до економічної, соціальної і демографічної ситуації в країні; створення сучасної мобільної і гнучкої системи неперервної професійної освіти, що включає всі рівні професійної освіти; підвищення привабливості й іміджу професійної підготовки на основі відкриття для випускників перспектив для продовження навчання і кар'єрного зростання» [52, с.247].

Варто наголосити, що вимоги до педагога сформульовані у Законах України «Про освіту» (2017 р.) [41] та «Про вищу освіту» (2014 р.) [37].

Зокрема у Законі України «Про освіту» у статті 24 зокрема сказано, що «педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними

якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність і якість своєї роботи, фізичний і психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах системи загальної середньої освіти» [41]. Визначенню особливостей педагогічної освіти присвячений окремий VII розділ Закону. Тут у статті 58 п.2 визначено таке: «Педагогічна освіта передбачає підготовку особи, результатом якої є набуття компетентностей зі спеціальності (предметної спеціальності, спеціалізації), педагогіки, психології, у тому числі шляхом проходження педагогічної практики, необхідних для забезпечення процесу навчання, виховання і розвитку особистості, у тому числі осіб з особливими освітніми потребами, моніторингу педагогічної діяльності та аналізу педагогічного досвіду, проведення освітніх вимірювань, застосування освітніх технологій і методів навчання, ефективних способів взаємодії всіх учасників освітнього процесу» [41].

Отже згаданим Законом стверджується необхідна наявність у педагогічного працівника (вчителя) сукупності компетентностей. Саме поняття «компетентність» також визначено у Законі: «15) компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [41].

У Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) зустрічаємо трохи інше проте майже ідентичне тлумачення поняття «компетентність»: «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [37]. Зокрема у Законі «Про освіту» компетентність тлумачиться саме у професійному аспекті, що найбільш дотичний для нашої роботи.

Вітчизняний науковий дискурс концентрується навколо питань, що стосуються проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя, оскільки сукупність компонентів (компетенцій), які наповнюють це поняття має визначати ті ключові (загальні) та спеціальні компетентності, якими має володіти випускник вітчизняного педагогічного ЗВО.

Поняття «компетентність» та «компетенції» з'явилися порівняно нещодавно у науково-педагогічному дискурсі, утім мають значні теоретичні напрацювання.

Серед дослідників означеного поняття (М. Головань, О. Кучай, С. Лейко, О. Овчарук, О. Пометун,) при аналізі визначених понять акцентується увага на двох головних аспектах:

- встановлення співвідношення означених понять;
- визначення складових компонентів означених понять.

Узагальнено погляди науковців щодо означених понять можемо представити у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Визначення понять «компетенція» та «компетентність» у педагогічному дискурсі

Компетенція	Компетентність
1	2
добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи (Новий тлумачний словник української мови)	1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний (Новий тлумачний словник української мови)

Продовження таблиці 1.2.

1	2
<p>... сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), що задаються до певного кола предметів і процесів та необхідних для якісної, продуктивної діяльності щодо них (О. Кучай)</p>	<p>“компетентність – це не специфічні предметні вміння та навички, навіть не абстрактні загальнопредметні мисленнєві дії чи логічні операції (хоча, звісно, ґрунтується на останніх), а конкретні життєві, необхідні людині будь-якої професії, віку, сімейного стану – взагалі будь-якій людині” (І.Родигіна)</p>
<p>... деяка відчужена, наперед задана вимога до підготовки особи (властивості або якості, потенційні здатності особи), наперед задана вимога щодо знань та досвіду діяльності у певній сфері (М. Головань).</p>	<p><i>Компетенція</i> – це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання, а компетентність – це оцінка досягнення (або недосягнення) цієї норми (М. Головань)</p>
<p><i>Компетенція</i> визначається певною організацією, установою, державою як наперед задана вимога до знань, умінь, навичок, якими повинна володіти особистість, для успішної діяльності в межах тієї сфери, де ця діяльність буде здійснюватися (С. Лейко)</p>	<p><i>Компетентність</i>, в свою чергу, є надбанням самої особистості, визначає якісний рівень, засвоєння в наслідок навчання, знань, умінь навичок та здатності застосувати їх, на основі власного досвіду, в процесі здійснення певної діяльності. (С. Лейко)</p>
<p>Компетенція – це здатність розв’язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів” (С.Бондар)</p>	<p>компетентність – це здатність особистості діяти. Але жодна людина не діятиме, якщо вона особисто не зацікавлена в цьому. Природа компетентності така, що вона може проявлятися лише в органічній єдності з цінностями людини, тобто в умовах глибокої особистісної зацікавленості в даному виді діяльності... Отже, цінності є основою будь-яких компетенцій” (С.Бондар)</p>

Узагальнюючи наведені вище визначення ми будемо дотримуватися думки про те, що *компетенція* – це вимоги до знань, умінь та навичок особистості, які задаються конкретною освітньою установою або державою, слугують для того, щоб визначити, чи є ця особистість компетентною для ефективної роботи у конкретній сфері; *компетентність* – результат індивідуальних зусиль особистості на шляху набуття і використання, знань умінь та навичок; здатність особистості застосовувати набуті знання та уміння на практиці, враховуючи власний досвід, під час виконання конкретних завдань.

Тому, коли ми говоримо про професійні компетенції та компетентності майбутнього вчителя, оцінюємо його здатність до виконання різних видів педагогічної діяльності (навчальна, виховна, педагогічного управління), яка передбачає виконання низки відповідних функцій (освітня, виховна, розвивальна, гуманістична, соціальна, культурна, організаційна, (постановка цілі, аналіз, планування, організаційна, контролююча, коригувальна) (див. Рис. 1.1.).

1.2. Сутність професійної компетентності майбутнього вчителя

У попередньому розділі було визначено, що компетентність відноситься до здатності особистості ефективно справлятися з конкретними задачами та викликами у визначеній області або сфері діяльності. В контексті педагогічної діяльності, компетентність асоціюється із професійністю, майстерністю, знанням та навичками.

Поняття «професійна компетентність» вчителя розширює рамки загальної компетентності, вводячи специфічні вимоги та критерії, які впливають з особливостей педагогічної професії. Це стосується не тільки знання предмету та методів викладання, але й педагогічної етики, психологічних знань, комунікативних навичок, здатності до саморозвитку та інновацій. Сучасний вчитель знаходиться в центрі комплексної системи відносин, де він взаємодіє не лише з учнями, але й з батьками, колегами,

адміністрацією школи та громадськістю. Його компетентність вимірюється не виключно глибиною знань в конкретній дисципліні, а й готовністю адаптуватися до змін, відкритістю до навчання та спроможністю критично мислити. Тому попередньо професійну компетентність вчителя можна визначити як сукупність знань, умінь, навичок і якостей, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків. Вона включає когнітивні, практичні та етичні аспекти професійної діяльності.

Сучасний вчитель оперує в умовах, де глобалізація, технологічні інновації та культурна диверсифікація вимагають від нього гнучкості, адаптивності та постійного професійного розвитку. Зарубіжний досвід, наприклад у країнах Скандинавії, акцентує увагу на постійному навчанні вчителя, його здатності адаптувати методи навчання до індивідуальних потреб учнів, використовувати інновації для підвищення якості освіти. У контексті професійної компетентності, особливу роль відіграє готовність вчителя до самовдосконалення, критичного мислення та рефлексії. Вчитель не тільки передає знання, але й сприяє розвитку навичок та компетенцій учнів, необхідних для їхнього успішного функціонування у сучасному світі.

Знання дисципліни, методичні навички, педагогічна етика, комунікативні здібності та професійний розвиток – ці аспекти є невід'ємними елементами компетентності вчителя. Співвідношення цих компонентів, їх гармонійне поєднання визначають ефективність педагога в освітньому процесі. Науковці та педагоги-практики підкреслюють, що сучасний вчитель має бути готовим до викликів мультикультурного освітнього середовища, вміти інтегрувати технологічні інновації в навчання, фокусуватися на розвитку критичного мислення та проблемно-орієнтованого навчання. Рефлексія, самоаналіз, постійне педагогічне навчання та розвиток - від цього залежить якість освіти, яку отримують учні.

С. Скворцова пропонує таке розуміння поняття «професійна компетентність вчителя»:

- «це властивість особистості, що виявляється в здатності до педагогічної діяльності;
- це єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності;
- професійна компетентність – це спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності [47].

Борбич Н. В., Казмірчук О. А., Хомярчук А.П., Левицький О. у своєму дослідженні визначають педагогічну компетентність вчителя як «здатність керувати навчанням, що включає планування, реалізацію та оцінювання результатів навчання здобувачів освіти» [7, с.372].

Отже, професійна компетентність вчителя може бути розглянута як динамічний, багатогранний конструкт, який об'єднує в собі знання, уміння, навички та цінності, адаптовані до специфіки педагогічної діяльності.

У такому розуміння професійна компетентність включає в себе готовність до навчання та адаптації, здатність до ефективної комунікації та взаємодії, а також моральну та етичну відповідальність. У світлі глобалізації та технологічних інновацій ці характеристики набувають особливої актуальності, вказуючи на необхідність постійного рефлексивного навчання та самовдосконалення професіоналів освіти. Професійна компетентність, таким чином, стає фундаментом, на якому базується якісна, інноваційна та ефективна освіта. Це не статичний набір знань та навичок, а динамічний процес, що включає в себе постійний розвиток, адаптацію та вдосконалення.

Встановлення сутності професійної компетентності майбутнього вчителя визначається особливостями його професійної діяльності, що закріплена Новим професійним стандартом вчителя (2020 р.), яким окреслено головні (5) трудових функцій педагога [55].

Рис.1.2. Трудові функції вчителя за Професійним стандартом-2020.

Загалом варто зазначити, що в умовах сучасного освітнього простору, де *педагогічна діяльність* перетворюється, адаптуючись до динамічно змінювальних умов, трудові функції вчителя набувають нового змісту і характеру. Вони стають більш гнучкими, мобільними, орієнтованими на інноваційні педагогічні методи. Вчителі, відповідно до Болонського процесу, вимушені інтегрувати європейські стандарти якості в національну освітню практику. Крім того звертаємо увагу на концепцію Нової української школи, відповідно до якої, за словами М. Лазарева, роль майбутнього педагога трансформується, набуваючи нових граней. Ефективність навчального процесу визначається професіоналізмом вчителя, його здатністю відповідати сучасним освітнім вимогам, орієнтованим на глобальні стандарти [22].

Майстерність сучасного вчителя не обмежується передачею знань. Це процес, зорієнтований на формування навичок критичного мислення, аналітичних здібностей, навичок самостійної роботи та пізнавальної активності учнів. За дефініцією UNESCO (1998), вчителі – це «особи, які надають освіту». Сучасний педагогічний процес неможливий без

індивідуалізації навчання, диференціації задач та адаптивних методів викладання. Особливу роль відіграє психолого-педагогічна компетентність вчителя, його здатність до встановлення продуктивних відносин з учнями, формування позитивного мікроклімату в класі.

У контексті української освітньої реформи, визначеної Законом України «Про освіту» (2017), основним завданням педагога є забезпечення якісної, доступної, компетентісно орієнтованої освіти. Це передбачає забезпечення розвитку особистісного потенціалу кожного учня, його соціальної, когнітивної, культурної компетентності.

Для реалізації зазначених завдань вчителю необхідно постійно підвищувати свій професійний рівень, здійснювати самоосвіту, брати участь в науково-методичних заходах. Важливою є його готовність до інновацій, впровадження технологій, які сприяють ефективності навчально-виховного процесу. Поглиблення та розширення професійних компетенцій сучасного вчителя відбувається через інтеграцію зарубіжного досвіду. Педагогічна практика країн ЄС, США, Канади слугує прикладом ефективно реалізації освітніх інновацій, вивчення якого є невід'ємною частиною професійної діяльності вчителя. Інтегруючи у свою практику найкращі зразки зарубіжного досвіду, вчитель формує і реалізує власні педагогічні стратегії, адаптовані до специфіки національної освітньої системи, потреб та можливостей учнів. Такий комплексний підхід до професійної діяльності сприяє підвищенню якості освіти, розвитку творчого потенціалу учнів, їх готовності до життєдіяльності в умовах сучасного суспільства.

Всі функції співвідносяться із сукупністю компетентностей, які в цілому «діляться» на загальні та професійні (Рис. 1.3.).

Рис. 1.3. Професійні компетентності вчителя.

У професійному стандарті вчителя, затвердженому у грудні 2020 р. Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України визначено та дано докладну характеристику низку професійним компетентностям вчителя (що представлені на Рис. 1.3.).

Розглянемо визначені у Професійному стандарті професійні компетентності більш докладно, з позицій педагогічної науки щодо підготовки майбутнього вчителя.

Мовно-комунікативна компетентність вчителя стає ключовою у контексті сучасних педагогічних вимог, особливо в умовах глобалізації та інтеграції України в європейський освітній простір. Означена компетентність розглядається як здатність до ефективного взаємодії за допомогою мови в різних сферах суспільного життя. Сучасний вчитель повинен бути не просто носієм знань, але й медіатором, що супроводжує процес навчання, спрямовуючи його на розвиток мовних, комунікативних та критичних навичок учнів. Він сприяє формуванню в учнів здатності адекватно сприймати, інтерпретувати та висловлювати інформацію, а також взаємодіяти в різних соціокультурних контекстах.

У контексті національної освітньої політики, визначеної Законом України «Про освіту» (2017), акцентується важливість володіння державною мовою, яка є основою для реалізації прав і свобод громадян, а також інтеграції національної освітньої системи в європейський простір. Відзначається, що підготовка майбутнього вчителя повинна бути зорієнтована на розвиток його мовно-комунікативної компетентності як невід'ємного компонента професійної підготовки. Це передбачає засвоєння не тільки мовних знань, але й навичок ефективної комунікації, володіння стратегіями міжкультурної взаємодії.

Зарубіжний досвід, зокрема країн Європейського Союзу, США, демонструє важливість підготовки вчителів, які володіють не тільки рідною мовою на високому рівні, але й здатні ефективно використовувати іноземні мови в навчальному процесі. Так, в Німеччині особливу увагу приділяють педагогічній підготовці, орієнтованій на мультилінгвізм та мультикультурність. Українська система підготовки педагогічних кадрів вимагає адаптації до цих тенденцій. Мовно-комунікативна компетентність повинна формуватися на основі інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, з урахуванням специфіки національного, регіонального та місцевого контекстів.

Предметно-методична компетентність вчителя – це один з фундаментальних аспектів його професійної діяльності, який включає глибокі знання предмету, ефективні методики його викладання та здатність до інноваційного підходу у навчальному процесі. Компетентнісний підхід в освіті орієнтований на розвиток здатності особистості до конструктивної діяльності в змінюваних умовах реальності. Сучасний український вчитель знаходиться в епіцентрі педагогічних інновацій, викликаних освітніми реформами та глобалізаційними процесами. Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р.), предметна-методична компетентність вчителя визначається як інтеграція теоретичних знань і практичних навичок, що забезпечують якість освітнього процесу та реалізацію ключових компетентностей учнів.

Впровадження компетентнісного підходу в педагогічну практику зумовлює необхідність розробки нових методик, адаптованих до сучасних освітніх стандартів. Вчитель повинен володіти не тільки предметними знаннями, але й методами їх ефективного викладання, мотивації учнів, діагностики та оцінювання навчальних досягнень. Зарубіжний досвід, зокрема скандинавських країн, вказує на важливість неперервного професійного розвитку вчителя, постійного оновлення його предметних та методичних знань. Педагогічна майстерність базується на глибокому розумінні предмету, актуальних методиках викладання та навчальних технологіях, адаптованих до вікових, психологічних та індивідуальних особливостей учнів.

В контексті науково-методичної підготовки вчителя актуальним є питання інтеграції теорії і практики, забезпечення гнучкості та адаптивності навчального процесу. Вчитель повинен бути здатний до креативного мислення, аналізу, рефлексії, саморегуляції своєї педагогічної діяльності. Предметна-методична компетентність не є статичною, вона розвивається та удосконалюється протягом усього життя вчителя. В цьому процесі особливе

значення має науково-методична робота, участь в наукових конференціях, семінарах, вебінарах, професійне спілкування з колегами, обмін досвідом.

Інформаційно-цифрова компетентність вчителя в сучасному освітньому середовищі перетворюється на необхідний елемент педагогічної майстерності. Ця компетентність передбачає володіння вчителем навичками ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у професійній діяльності. Згідно з дефініцією Європейської комісії (2006 р.), інформаційно-цифрова компетентність включає в себе здатність використовувати цифрові технології для пошуку, оцінювання, зберігання, виробництва, представлення та обміну інформацією. Сучасний педагог повинен бути творцем цифрового контенту, вміти інтегрувати ІКТ у навчальний процес, організовувати взаємодію учнів у цифровому середовищі. Освітні стратегії, які базуються на використанні ІКТ, сприяють формуванню ключових компетентностей учнів, їх готовності до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

У контексті Закону України «Про освіту» (2017 р.), вчителі зобов'язані впроваджувати інноваційні технології в освітній процес, що неможливо без розвиненої інформаційно-цифрової компетентності. Це також відповідає глобальним трендам і потребам сучасного ринку праці, де знання та навички у сфері ІКТ стають критично важливими. Зарубіжний досвід, зокрема досвід країн Європейського Союзу, підкреслює значення інтегрованого підходу до розвитку цієї компетентності. У Фінляндії, наприклад, інформаційно-цифрова грамотність вчителів розглядається як основа інноваційної освітньої практики, спрямованої на розвиток критичного мислення, проблемно-орієнтованого навчання, індивідуального підходу.

Підготовка майбутнього вчителя з особливим акцентом на розвиток його інформаційно-цифрової компетентності вимагає оновлення змісту, форм та методів навчання. Інтеграція ІКТ в освітній процес передбачає не лише технічне оснащення, а й методологічну підготовку вчителів, їх здатність до

критичної оцінки, вибору та використання цифрових ресурсів для реалізації освітніх цілей.

Психологічна компетентність вчителя – це особлива категорія професійної підготовки, яка забезпечує ефективність педагогічної діяльності, спроможність вчителя до адекватного сприймання, розуміння та реагування на психологічні особливості учнів. Сучасний педагогічний дискурс визначає психологічну компетентність як інтегративну якість особистості педагога, яка виявляється в його здатності до професійної взаємодії, саморозвитку на основі психологічних знань та технологій. Освітні процеси у сучасному світі характеризуються динамічністю, комплексністю та багатогранністю, що вимагає від вчителя глибоких знань не тільки в області педагогіки, але й психології. Зокрема, вчителю необхідно володіти методами психологічної діагностики, консультування, психологічного супроводу навчально-виховного процесу.

Згідно із Законом України «Про освіту» (2017 р.), акцент ставиться на індивідуальний підхід до кожного учня, його потреб, можливостей, стилів навчання, що безпосередньо пов'язано із психологічною компетентністю вчителя. Психологічні аспекти професійної діяльності педагога включають знання з вікової, особистісної, соціальної та педагогічної психології. Зарубіжний досвід, особливо практика країн Західної Європи та Північної Америки, підкреслює роль психологічної підготовки вчителів. Педагоги володіють компетенціями, необхідними для роботи з різноманітними категоріями учнів, включаючи тих, хто потребує специфічного підходу через особливості психофізичного розвитку. Розвиток психологічної компетентності передбачає систематичне поглиблення та оновлення знань з психології, вміння їх застосовувати в конкретних педагогічних ситуаціях. Важливим стає набуття навичок психологічного сприймання, аналізу й рефлексії власної діяльності та поведінки учнів, способів їх мотивації та взаємодії в групі.

Емоційно-етична компетентність вчителя визнається ключовим аспектом професійної підготовки, відіграючи критичну роль у формуванні позитивного навчального середовища та гармонійних взаємин в класі. О. Пехота [33] розглядає емоційно-етичну компетентність як спроможність педагога керувати власними емоціями, розуміти емоції інших, етично взаємодіяти в педагогічному процесі. Сучасний вчитель знаходиться перед викликом забезпечення не тільки когнітивного, але й емоційного розвитку учнів. Освітній процес стає все більш центрованим на учня, його індивідуальність, емоційний світ, ціннісні орієнтації.

Закон України «Про освіту» акцентує увагу на розвитку особистості учня, його моральних якостей, етичних норм, що безпосередньо відображає потребу в емоційно-етичній компетентності вчителя. Педагог повинен виявляти емпатію, толерантність, гнучкість в стосунках з учнями, колегами, батьками. Зарубіжний досвід, зокрема практика США та країн Західної Європи, вказує на значення емоційної інтелігентності вчителя у педагогічному процесі. Вчитель, який володіє високим рівнем емоційної інтелігентності, спроможний створювати сприятливе емоційне середовище, сприяти соціально-емоційному розвитку учнів.

У контексті психологічної підготовки вчителя акцент на емоційно-етичну компетентність пов'язаний із необхідністю формування в учнів позитивних емоційних ставлень, відповідальності, саморегуляції. Вчителю необхідно розвивати вміння вирішувати конфлікти, будувати етичні взаємини, сприяти моральному розвитку особистості.

Компетентність педагогічного партнерства стає невід'ємною частиною професійної діяльності сучасного вчителя. Цей аспект ґрунтується на співпраці педагога з учнями, їхніми батьками, колегами та іншими зацікавленими сторонами для досягнення оптимальних результатів навчально-виховного процесу. Відповідно до В. Г. Панок [31], педагогічне партнерство визначається як співпраця всіх учасників освітнього процесу на засадах взаємної довіри, поваги та відкритості.

У контексті нормативної освітньої бази України, важливість педагогічного партнерства відзначена у Законі «Про освіту» (2017), де акцентується на відкритості, доступності та взаємодії усіх зацікавлених сторін в освітньому процесі. Вчитель, оснащений компетентністю педагогічного партнерства, здатний втілювати принципи демократії, взаємоповаги та партнерства в навчальному середовищі. Це сприяє формуванню позитивного психологічного клімату, розвитку критичного мислення, соціальних та комунікативних навичок учнів. Зарубіжний досвід, зокрема практика країн Європейського Союзу, підкреслює важливість партнерських відносин між учителем, учнями та їхніми батьками. Вчитель у ролі консультанта, координатора сприяє активній участі учнів у навчальному процесі, допомагає їм у виявленні та розвитку індивідуальних здібностей. Відточування навичок для ефективного педагогічного партнерства передбачає підготовку майбутніх учителів до вирішення конфліктних ситуацій, формування вмінь комунікації та взаємодії, розвиток толерантності, емпатії, гнучкості в стосунках з різними зацікавленими сторонами.

Інклюзивна компетентність вчителя акцентує на необхідності адаптації педагогічних підходів для забезпечення якісної освіти всім учням, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Ця компетентність базується на принципах рівності, справедливості та поваги до різноманітності. Як вказує Л. Кальченко, інклюзивна компетентність – «наявність у педагога здатності здійснювати професійні функції, враховуючи різні освітні потреби учнів/студентів, створюючи умови для їх розвитку і саморозвитку» [17].

Сучасний український освітній контекст, зокрема положення Закону України «Про освіту» (2017), вимагає від педагогів вміння працювати в умовах диверсифікованого навчального середовища, адаптуючи методи та техніки навчання до специфічних потреб кожного учня. Зарубіжний досвід, зокрема практики країн ЄС та США, демонструє важливість підготовки вчителів до інклюзивної освіти. Вчитель повинен володіти навичками

диференційованого навчання, методами оцінювання та підтримки учнів з різними освітніми потребами.

Сердечність, емпатія, толерантність, гнучкість - основні якості вчителя, який працює в інклюзивному класі. Він спроможний забезпечити педагогічну підтримку, створити сприятливе середовище для навчання та розвитку дітей з різними освітніми потребами. Для реалізації принципів інклюзивної освіти необхідне поєднання теоретичних знань і практичних навичок, здатність до рефлексії, аналізу та адаптації педагогічних стратегій з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня. Стратегії диференційованого та індивідуалізованого навчання, мультимодальні підходи до подачі інформації, гнучкі форми оцінювання – це основні засади, на яких базується інклюзивна компетентність.

Здоров'язбережувальна компетентність вчителя є важливим аспектом педагогічної майстерності, орієнтованою на збереження та зміцнення здоров'я учнів, створення сприятливих умов для фізичного та психічного розвитку дитини. У контексті української освітньої політики, Закон «Про повну загальну середню освіту» (2020) включає положення про необхідність забезпечення здоров'язбережувальних умов навчання, спрямованих на фізичний, психологічний та соціальний благополуччя учнів. Зарубіжний досвід, наприклад, скандинавських країн, акцентує увагу на інтегрованому підході до здоров'я, де вчитель відіграє роль не лише передавача знань, а й організатора здорового способу життя, психоемоційного комфорту та фізичного розвитку учнів. У сучасному педагогічному процесі здоров'язбережувальна компетентність передбачає володіння вчителем методиками активного навчання, організації рухової активності, розуміння принципів раціонального режиму роботи та відпочинку, а також знання з основ первинної профілактики здоров'я.

Сучасний вчитель відзначається здатністю інтегрувати здоров'язбережувальні технології в навчальний процес, створюючи умови для гармонійного розвитку особистості. Особлива увага приділяється

емоційному благополуччю, стресорезистентності та адаптивних здібностях учнів. Освітній процес орієнтований на розвиток в учнів навичок здорового способу життя, здатності критично оцінювати інформацію, пов'язану зі здоров'ям, та формування відповідального ставлення до власного здоров'я.

Проектувальна компетентність вчителя об'єднує знання, вміння та навички, необхідні для ефективного проектування навчального процесу. Науковці розглядають цю компетентність як здатність педагога формувати, реалізовувати та оцінювати освітні проекти, враховуючи індивідуальні, психологічні та соціокультурні особливості учнів.

Відповідно до стандартів освіти в Україні, сучасний вчитель повинен бути здатний адаптувати навчальний процес до потреб учнів, реалізувати інноваційні методики та технології навчання, а також втілювати в життя комплексні освітні проекти. Зарубіжний досвід, зокрема американська модель професійної підготовки вчителів, акцентує увагу на розвитку критичного мислення, творчості та інноваційності педагогів, які здатні проектувати ефективні навчальні програми, адаптовані до глобальних викликів сучасності. Сучасний вчитель повинен володіти методологічними основами проектування навчальних програм, мати глибокі знання з предметної області, розуміти принципи диференціації та індивідуалізації навчання. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння педагогічних принципів, методів та форм організації навчального процесу, які забезпечують максимальний розвиток потенціалу кожного учня.

В процесі професійної підготовки майбутнього вчителя особливу роль відіграє розвиток навичок аналізу, синтезу та оцінки освітніх матеріалів, а також здатність до рефлексії та самооцінки власної педагогічної діяльності. Проектувальна компетентність включає в себе інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, стратегічне мислення, здатність до планування, організації, моніторингу та корекції навчального процесу з урахуванням динаміки розвитку сучасного освітнього середовища.

Прогностична компетентність вчителя відіграє ключову роль в адаптації освітнього процесу до змінливих умов сучасного світу. Вона включає в себе спроможність педагога передбачати майбутні зміни, модифікувати підходи до навчання відповідно до останніх трендів та готувати студентів до майбутніх викликів. В міжнародних дослідженнях вказується, що прогностична компетентність вчителя базується на здатності до системного аналізу, критичного мислення та високого рівня рефлексії, які сприяють розумінню глибинних та широких контекстів навчального процесу.

У контексті української освітньої реформи, основоположні засади якої закладені в Законі України «Про освіту» (2017), прогностична компетентність вчителя акцентує на необхідності прогнозування та реагування на трансформації освітнього середовища в умовах глобалізації, технологічних інновацій та соціокультурних змін. Сучасний вчитель повинен не лише вести навчальний процес, а й вміти прогнозувати його результати, забезпечуючи оптимальні стратегії навчання та виховання для реалізації потенціалу кожного учня. Така компетентність передбачає постійний моніторинг, аналіз та оцінювання даних, дослідження та визначення педагогічних тенденцій та інновацій. У цьому контексті, вчителі вчать бути гнучкими, адаптивними, здатними до самонавчання та розвитку. Вони розвивають вміння аналізувати та прогнозувати освітні потреби учнів, адаптують навчальні стратегії до індивідуальних особливостей та соціокультурного контексту.

Організаційна компетентність сучасного вчителя визначає його спроможність ефективно планувати, організовувати та контролювати освітній процес, забезпечуючи оптимальні умови для розвитку та навчання учнів. Згідно з дослідженням С. Пільової, ця компетентність включає у себе знання організаторської діяльності, комунікативні вміння, організаторські вміння, морально-вольові якості, лідерські якості, сформованість толерантності, уміння вирішувати конфлікти, уміння рефлексувати діяльність, уміння приймати рішення [34, с.130]. У контексті української

освітньої політики організаційна компетентність забезпечує виконання стандартів освіти, визначених Міністерством освіти і науки. Вчитель не тільки реалізує навчальні програми, але й організовує навчальне середовище, що сприяє індивідуальному розвитку, самореалізації та соціалізації учнів.

Сучасний вчитель орієнтований на розвиток компетенцій учнів, налагодження конструктивних відносин між всіма учасниками педагогічного процесу та формування позитивного освітнього середовища. Це передбачає вміння вчителя ефективно взаємодіяти з колегами, адміністрацією школи, батьками, представниками громадськості та іншими зацікавленими сторонами. Зарубіжний досвід також свідчить про важливість організаційної компетентності. Наприклад, в Фінляндії, країні з однією з найкращих освітніх систем світу, вчителям надається значна автономія у плануванні та організації навчання, що вимагає високого рівня організаційних навичок.

Оцінювально-аналітична компетентність вчителя відображає його спроможність критично аналізувати, оцінювати та вдосконалювати освітні процеси на основі даних, досліджень та педагогічного досвіду. Сучасні освітні системи, в тому числі українська, акцентують увагу на рефлексії та самовдосконаленні педагога як одного з основних елементів професійного розвитку. Від вчителя вимагається не лише передача знань, але й здатність аналізувати ефективність власних методів навчання, індивідуальних досягнень учнів та колективних динамік. Відповідно до Науково-методичного центру освіти в Україні, педагог має систематично оцінювати власну практику, враховувати зворотний зв'язок від учнів, батьків, колег, щоб формувати реалістичне розуміння власних сильних та слабких сторін.

Сучасний вчитель активно використовує дані та аналітичні інструменти для постійного вдосконалення освітнього процесу. Це означає, що педагог не тільки здатний зібрати та інтерпретувати інформацію, але й використовує отримані дані для прогнозування, планування, впровадження інновацій та вдосконалення методик навчання.

Інноваційна компетентність вчителя являє собою сукупність знань, умінь, навичок, які дозволяють ефективно інтегрувати новітні технології, методики та підходи в навчальний процес, забезпечуючи адаптацію та розвиток освітнього середовища до змінюваних умов сучасного світу. Інновації в освіті не є самоціллю, вони спрямовані на покращення якості навчання, розвитку критичного мислення, творчих здібностей учнів.

В рамках вимог Міністерства освіти і науки України, педагог повинен володіти не тільки базовими педагогічними компетенціями, а й мати здатність до інноваційного мислення, креативного підходу до розв'язання проблем, впровадження нововведень у практику навчально-виховного процесу.

У цьому контексті, важливою стає комунікація вчителя з колегами, обмін досвідом, участь в професійних спільнотах, воркшопах, тренінгах. Професійна майстерність сучасного педагога не може бути статичною, вона потребує постійного розвитку, вивчення новітніх технологій, методик навчання. Сучасний учитель є не просто посередником знань, але й ініціатором змін, який може моделювати, адаптувати та оптимізувати навчальний процес, забезпечуючи відповідність освіти потребам сучасного суспільства, культурним, соціальним та технологічним викликам.

Здатність до навчання впродовж життя являє собою ключову компетентність сучасного вчителя. Ця здатність відображає постійне прагнення педагога до розвитку, вдосконалення професійних, соціальних та особистісних якостей, адаптації до змінюваних умов освітнього середовища.

Сучасні нормативно-правові акти України зосереджують увагу на необхідності реалізації концепції навчання впродовж життя, підкреслюючи роль вчителя як невід'ємного елемента в системі освіти. Педагог повинен бути мобільним, гнучким, здатним до професійного розвитку та самоосвіти. Зарубіжний досвід, зокрема фінська модель освіти, демонструє високий рівень інтеграції принципів навчання впродовж життя в систему підготовки вчителів. Основа цього - відкритість до нововведень, впровадження

інтерактивних методів навчання, наголос на індивідуальний підхід та диференціацію навчання. У контексті педагогічної науки, навчання впродовж життя вимагає від вчителя критичного мислення, рефлексії, здатності аналізувати та оцінювати власну практику, шукати та впроваджувати інновації. Це передбачає постійне самовдосконалення, підвищення кваліфікації, здатність вчитися на власному досвіді та досвіді колег.

Рефлексивна компетентність вчителя визначається як здатність до самоаналізу, самооцінки та саморегуляції власної педагогічної діяльності, це спроможність педагога адаптуватися, швидко реагувати на змінювані умови, а також критично оцінювати та коригувати власні методи та підходи. Українська освітня політика також визнає важливість рефлексії в професійній діяльності вчителя. Зокрема, йдеться про спроможність педагога до самовдосконалення, адаптації та розвитку в контексті сучасних освітніх викликів. Рефлексивна компетентність охоплює кілька аспектів. По-перше, це внутрішня рефлексія, яка включає в себе здатність вчителя розмірковувати над власними переконаннями, цінностями та діями. По-друге, зовнішня рефлексія, пов'язана із взаємодією з колегами, учнями та батьками.

Підготовка майбутнього вчителя в умовах сучасної освітньої парадигми зосереджена на розвитку його рефлексивних здібностей. Це означає, що педагогічні вузи і інституції повинні забезпечувати студентів не тільки знаннями та навичками, але й засобами для самоаналізу, оцінки та корекції власної практики. Зарубіжний досвід підкреслює значущість рефлексії в педагогічній практиці. Наприклад, в Австралії, Канаді та деяких європейських країнах вже давно втілені програми, спрямовані на розвиток рефлексивних навичок вчителів. Ці програми орієнтовані на підвищення якості навчального процесу, ефективності педагогічних підходів та добробуту учнів.

У своїй роботі ми використовували матеріали, що стосуються пояснення державними службовцями Професійного стандарту вчителя. Зокрема свою позицію щодо визначеного документу формулювала колишня

міністерка освіти та науки України Лілія Гриневич, коли зазначила, що професійний стандарт має три мети, перша з яких, безпосередньо стосується підготовки майбутнього вчителя. Л. Гриневич зокрема вказувала, що цей стандарт може «стати підґрунтям для освітньої програми у вищій освіті, за якою готують педагогів» [55].

Водночас провідним для нашої роботи було питання *професійної компетентності майбутніх учителів*, тому звертаємо увагу на ті наукові дослідження, які стосуються саме майбутніх учителів. Згідно з поглядами науковців (С. Петренко, Л. Петренко [32]), це інтегрована якість особистості вчителя, що характеризує його готовність максимально реалізувати власний потенціал, зокрема знання, навички, особистісні якості та професійний досвід, для ефективного вирішення стандартних професійних завдань у сфері сучасної освіти [32]). Дослідники вважають, що професійно-педагогічна компетентність охоплює ціннісне самовизначення щодо педагогічної діяльності, компетенції у галузі предмета, методичну та психологічну готовність до роботи в різноманітних педагогічних системах [32].

Узагальнюючи наведені судження, вважаємо, формування професійної компетентності можна розглядати як цілеспрямований процес впливу, який визначається конкретними стандартами, орієнтирами для суб'єкта впливу. Це керований процес формування професіоналізму, який включає в себе освіту і самоосвіту фахівця впродовж всього його професійного життя. Характерною особливістю професійної компетентності педагога є її динамічність і незавершеність, що підкреслює необхідність постійного вдосконалення у професійній сфері.

Таким чином, аналізуючи концепції відомих дослідників, можемо визначити, що *професійна компетентність майбутнього вчителя* є багатоаспектним і динамічним явищем, що включає знання, уміння, навички, особистісні якості та професійний досвід, необхідні для ефективною реалізації педагогічної діяльності у викликах сучасного інформаційного суспільства.

Висновки до першого розділу

Мета формування професійної компетентності зосереджена на розвитку готовності педагога до реалізації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, сучасних методів навчання та вимог суспільства. Компетентний вчитель - це не лише носій знань, це фахівець, здатний адаптуватися до динамічного освітнього середовища, інновацій та диверсифікації учнівського контингенту.

Завдання професійної компетентності характеризуються прагненням до забезпечення якісної освіти. Вони включають майстерність у викладанні, здатність до планування та організації навчального процесу, критичне мислення, рефлексію, а також навички комунікації та взаємодії з учнями, колегами, батьками.

У сучасному світі вчителі стикаються з широким спектром викликів: технологічні нововведення, глобалізація, зміна соціокультурних парадигм. Саме тому актуалізується питання підвищення ролі педагога як медіатора знань та навичок, відповідального за формування гармонійно розвиненої особистості учня.

Для досягнення високої професійної компетентності вчителю необхідно постійно вдосконалювати свою кваліфікацію, бути відкритим до навчання та розвитку, здатним аналізувати та вдосконалювати власну практику. Професійна гнучкість, готовність до постійного самовдосконалення, креативність у методах викладання, емпатія та етичність у взаємодії - ключові елементи компетентності сучасного вчителя.

Сутність *професійної компетентності майбутнього вчителя* полягає у здатності ефективно здійснювати освітню діяльність, володіючи необхідними знаннями, навичками та вміннями. Цей термін об'єднує в собі когнітивні, практичні та особистісні характеристики, що визначають професійну ефективність вчителя в контексті сучасних освітніх викликів.

Таким чином, *мовно-комунікативна компетентність* вчителя виявляється як синтез знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, що

забезпечують ефективну педагогічну діяльність в мовно різноманітному та культурно різнорідному освітньому просторі. Її формування та розвиток визначаються як стратегічний напрям підготовки сучасного вчителя, здатного відповідати викликам глобалізованого світу та забезпечувати якісну, інклюзивну, компетентнісно *орієнтовану освіту*.

Предметно-методична компетентність вчителя визначається як комплексна система знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, що забезпечують якість навчально-виховного процесу, розвиток ключових і предметних компетентностей учнів, їх готовність до життєдіяльності в сучасному суспільстві. *Інформаційно-цифрова компетентність* стає не лише важливим інструментом педагогічної діяльності, а й стратегічним ресурсом розвитку особистісного потенціалу учнів, їх адаптації в динамічному інформаційному середовищі сучасного світу.

Психологічна компетентність вчителя виявляється як важливий компонент професійної готовності педагога до ефективної діяльності в освітньому просторі, який характеризується швидкими змінами, різноманіттям педагогічних ситуацій та потребою індивідуалізації навчально-виховного процесу. *Емоційно-етична компетентність* вчителя представляє собою комплекс знань, умінь, навичок, емоційних і вольових якостей, що забезпечують етичну взаємодію у педагогічному процесі. Вона спрямована на реалізацію особистісно-орієнтованого підходу, гармонізацію відносин у навчальному колективі, формування ціннісних орієнтацій учнів, їх морального світу. *Компетентність педагогічного партнерства* стає засадничим елементом підготовки вчителя, оскільки спрямована на формування його здатності до взаємодії, співпраці, діалогу, які є основою для реалізації освітніх ініціатив, інновацій та забезпечення якісного освітнього процесу. *Інклюзивна компетентність* є ключовою для педагога XXI століття, спрямована на гарантію якісної, доступної та справедливої освіти для всіх учнів, враховуючи їхню різноманітність та унікальність. *Здоров'язбережувальна компетентність* є важливим елементом професійної

підготовки вчителя, спрямованою на формування умов для розвитку здорової, гармонійної особистості, здатної до саморозвитку та самореалізації в суспільстві. *Проектувальна компетентність* вчителя є важливим аспектом його професійної діяльності, спрямованою на підготовку грамотних, критично мислячих, соціально активних особистостей, здатних адаптуватися та розвиватися в умовах динамічно змінюваного світу. *Прогностична компетентність* вчителя є важливим інструментом для підвищення якості освіти, оскільки вона сприяє ефективній адаптації навчального процесу до динамічних змін у суспільстві, враховує актуальні та майбутні виклики, спрямовані на гармонійний розвиток особистості учнів у світі, який неперервно трансформується. *Організаційна компетентність* вчителя відіграє ключову роль у забезпеченні якісної освіти. Вона сприяє розвитку професійної ефективності, адаптабельності та інноваційності педагога у відповідь на динамічні зміни в суспільстві та освітніх потребах учнів. *Оцінювально-аналітична компетентність* вчителя є важливим компонентом професійної підготовки, що спрямована на формування глибокого розуміння освітнього процесу, критичного мислення, а також здатності до самооцінки та самовдосконалення на основі аналітичного підходу. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню якості навчання та розвитку, адаптації до динамічного освітнього ландшафту. Реалізація *інноваційної компетентності* вчителя передбачає інтеграцію теоретичних знань та практичних навичок, зосереджених на реалізації освітніх інновацій, з метою підвищення якості освіти, індивідуалізації навчання та розвитку унікальних здібностей кожного учня. *Рефлексивна компетентність* є окремою, але інтегрованою частиною професійного розвитку вчителя, важливою для адаптації до сучасних освітніх викликів, впровадження інновацій та забезпечення якості освіти.

Кожен аспект цієї компетентнісної структури має вагоме значення у формування професійної компетентності майбутнього вчителя.

РОЗДІЛ 2.

ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

2.1. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя як мета освітньої діяльності педагогічних ЗВО

Теоретичні та практичні основи професійної компетентності вчителя закладаються під час його фахової підготовки у закладах вищої педагогічної освіти. Це питання набуває особливої ваги в умовах Нової української школи, коли в освітній процес ЗВО України активно впроваджуються новітні технології (спрямовані на розвиток критичного мислення, креативності та інших ключових компетенцій) та відбувається суттєве оновлення змісту вищої педагогічної освіти.

У попередньому розділі було наголошено, що з погляду педагогічної теорії та практики, значущість набуття вчителем професійних навичок та знань не можна переоцінити. Вчителі, що постійно вдосконалюють свою майстерність, здатні ефективно реагувати на освітні виклики сучасного світу, адаптуючи методики та підходи до особливостей кожного учня. Практичний досвід ЗВО свідчить про значущість індивідуалізації навчального процесу, фокусу на розвиток м'яких навичок та забезпечення взаємодії між учнями.

У своїй роботі ми базуємося на підходах, визначених у попередньому розділі, щодо розуміння сутності процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя, який «спрямовано на реалізацію як традиційних принципів освіти: фундаментальність, систематичність і системність, поєднання теоретичної підготовки з практичною, з'єднання навчального процесу з науково-дослідницькою діяльністю, так і інноваційних технологій, форм і методів організації освітнього процесу» [32, с. 212]. Тому наголошуємо, що компетентність сучасного вчителя не лише в знаннях та навичках, а й у здатності до рефлексії, самоаналізу та неперервного професійного росту. В Україні активно розвивається напрям

підготовки педагогічних кадрів, які володіють не тільки предметною, але й педагогічною майстерністю, та здатні до інноваційного мислення.

Науковці та практики зосереджують увагу на вдосконаленні навчальних планів та програм, вивченні міжнародного досвіду та адаптації найкращих практик. У цьому контексті, розробка механізмів оцінювання та моніторингу професійної компетентності вчителів, а також реалізація програм підвищення кваліфікації виглядає як перспективний напрям для підвищення якості освіти в Україні.

О. Лутаєнко [24] акцентує увагу на критичних чинниках, які обумовлюють формування професійних навичок майбутніх педагогів в сучасний період розвитку освітньої сфери. У контексті цього, ключову роль відіграє конструювання світогляду, а також спрямованість індивіда, що, по суті, стають основою для асиміляції знань та навичок. У процесі навчання особлива вага приділяється розвитку професійних здібностей, а також формуванню характерних рис, які мають вирішальне значення у педагогічній практиці. Такі аспекти, як опанування педагогічного досвіду та реалізація індивідуально-диференційованого підходу в освітньому процесі, визначають ефективність підготовки вчителів. Навчання студентів передбачає не тільки теоретичний аспект, але й практичні навички та вміння, формування яких має місце в умовах реального педагогічного середовища. Відтак, майбутні вчителі мають можливість не просто адаптуватися до професійних викликів, а й формувати унікальний професійний підхід, що базується на комбінації теорії і практики. Основні педагогічні компетенції, зокрема, спрямованість, систематичність, гнучкість у підходах, а також здатність до аналітичного мислення, набувають форм в процесі навчання, де вони піддаються тестуванню та вдосконаленню. Все це відбувається під керівництвом досвідчених викладачів, які сприяють розкриттю потенціалу кожного студента.

Важливо підкреслити, в академічному дискурсі *професійну компетентність часто розглядають через тріаду основних елементів.*

Перший елемент, *змістовний аспект*, асоціюється з наявністю глибоких та міцних фахових знань. Це фундамент, на якому побудована вся професійна діяльність педагога.

Наступний аспект - процесуальний та технологічний. Ця складова відображає володіння педагогом різноманітними методичними уміннями та навичками. Важливість цього компонента неможливо переоцінити, адже від досконалості методичної підготовки залежить ефективність навчально-виховного процесу.

Третій, *особистісний аспект*, включає в себе ряд рис особистості, які є важливими для виконання професійних обов'язків на високому рівні. Особистісні якості педагога, його моральні та етичні принципи, глибоко впливають на якість освітнього процесу.

Отже, формування професійної компетентності майбутнього вчителя - це динамічний процес, який втілює в собі співвідношення теоретичних знань, практичних умінь та особистісних якостей, формуючи унікальний професійний імідж вчителя.

Щодо змістового аспекту, науковці (Т. Собченко [50], С. Скворцова [47]) підкреслюють важливість ґрунтовного вивчення майбутніми вчителями спеціальних дисциплін (відповідно до предметної спеціалізації) та сукупності психолого-педагогічних дисциплін, що становлять предмет нашого аналізу.

Зокрема під час вивчення педагогічних дисциплін, студенти занурюються у глибини педагогічної майстерності, аналізуючи та вивчаючи різноманітні аспекти взаємодії з учнями, методики навчання та виховання. Кожен курс, кожна лекція та практичне заняття спрямовані на вдосконалення професійних якостей майбутнього вчителя. Інтегрований підхід, що комбінує теоретичні знання і практичні навички, стає фундаментом, на якому будується професіоналізм. Освітні програми та курси розробляються таким чином, щоб максимально сприяти реалізації потенціалу кожного студента. Індивідуальний підхід, різноманітні методики навчання, використання

інноваційних технологій та методів викладання — все це сприяє гармонійному розвитку професійних компетенцій майбутніх педагогів.

Ми підтримуємо думку О. Антонової [1] стосовно необхідності фундаментального перегляду та оновлення підходів у підготовці майбутніх педагогів, відзначаючи роль Нової української школи у цьому процесі. Акцентуємо увагу на критичній важливості адаптації змісту педагогічної освіти, яка має відповідати сучасним викликам та еволюційному розвитку педагогічної науки. Стратегічний вектор розвитку педагогічної освіти має бути спрямований на інтеграцію інноваційних педагогічних технологій, реформування методичного та інформаційного супроводу навчального процесу. Педагогічна підготовка має бути зорієнтована на деталізоване вивчення, аналіз та синтез сучасних теорій, концепцій та технологій. Для забезпечення якісного формування професійної компетентності майбутнього вчителя, адекватного нинішнім освітнім трендам, важливість приділяється поглибленню теоретичних знань. Володіння основами педагогічної науки є запорукою ефективного аналізу, моделювання та оптимізації педагогічних ситуацій.

Гармонізація теоретичної підготовки і практичних навичок вимагає науково-методичного підходу, що забезпечує реалізацію сучасних освітніх стратегій. Специфіка підготовки нового покоління педагогів полягає в їхній здатності до адаптації, творчого переосмислення та впровадження новаторських методів навчання. Професійна підготовка педагогів має розглядатися як динамічний, багатогранний процес, що відображає глибокі зміни в освітньому просторі та реагує на сучасні глобальні тенденції. Такий підхід сприяє розвитку педагогічних здібностей, креативного потенціалу та професійної майстерності майбутніх вчителів, їхньої готовності до виконання завдань високого стандарту, що ставить сучасна освіта.

Сучасні вчені, зокрема О. Антонова, слушно зауважують, що «існуюча ж до цього часу у вищих закладах освіти традиційна система навчання характеризується вербальністю, стереотипністю, знеособленістю викладання

курсу педагогіки, що викликає ряд суперечностей, зокрема: між зростаючими потребами сучасної школи у професійній компетентності вчителя та якістю його фахової підготовки; між посиленням інтелектуалізації праці педагога та недостатнім рівнем науково-педагогічної підготовки майбутнього вчителя; між соціальним замовленням щодо професійної підготовки вчителя та рівнем сформованості у нього базових педагогічних знань» [1].

З окреслених позицій вчені (О. Дубасенюк, Т. Семенюк, О. Антонова [16, с.10]) зазначають суттєві недоліки змісту власне педагогічної підготовки сучасного вчителя. Зокрема, спостерігається нестабільність у визначенні мети вивчення освітньої інформації конкретних дисциплін, яка не завжди корелює з обґрунтованими цілями функціонування освітнього комплексу «школа». Навчальний матеріал, як правило, подається з використанням репродуктивного методу, акцентуючись на фактичний зміст без адекватного освітлення його педагогічного потенціалу. Цей аспект викликає необхідність перегляду методологічних принципів подачі навчального матеріалу.

Проблематика педагогічної підготовки загострюється через недостатню увагу до аналізу наявних протиріч педагогічного процесу. Це, в свою чергу, ускладнює формування єдності підходів і стратегій в освітніх інституціях різних рівнів. Аналіз змісту педагогічних дисциплін, проведений науковцями (О. Дубасенюк, Т. Семенюк, О. Антонова [16]) виявляє його тенденцію до негативної спрямованості, що обумовлено високим рівнем ідеологізації та абстрактності. Процес навчання значно залежить від професійних компетенцій викладача, його здатності критично оцінювати і модифікувати навчальний матеріал.

В контексті Нової української школи висувається вимога до реформування педагогічної освіти з орієнтацією на розвиток креативних, аналітичних та критичних навичок майбутніх вчителів. Навчальний процес має спрямовуватися на формування глибоких знань, вмінь і навичок, які відповідають сучасним освітнім стандартам та викликам, що стоять перед

педагогічною спільнотою. У цьому контексті набуває актуальності рефлексія щодо механізмів, принципів та методів педагогічного навчання, їх адаптація та оптимізація відповідно до глобальних тенденцій і національних особливостей освітнього процесу.

Методична підготовка майбутнього вчителя - це не просто засвоєння технік і технологій навчання. Це глибоке розуміння механізмів ефективного взаємодії з учнями, адаптація теоретичних знань до практичних ситуацій, реалізація інноваційних підходів в навчанні, які відповідають сучасним трендам та вимогам освітнього процесу. Методична компетентність майбутнього педагога стає центральним елементом його професійної підготовки. Вона передбачає готовність до рефлексії, аналізу та самоаналізу, критичного мислення, а також здатність до інноваційної діяльності. Тому освітні програми вищих навчальних закладів мають бути спрямовані на розвиток у студентів глибоких методичних знань та навичок, які вони зможуть ефективно впроваджувати у своїй педагогічній практиці, підвищуючи якість освітнього процесу і сприяючи розвитку кожного учня.

З огляду на зазначене вище науковці пропонують *таку етапність у формування методичної компетентності майбутнього вчителя.*

Початковим етапом є визначення цілей і завдань навчальних курсів, орієнтованих на реалізацію компетентнісної моделі спеціаліста. Це включає розробку детальних програм фахових дисциплін, де кожен модуль супроводжується переліком конкретних компетенцій, які мають бути сформовані в результаті його вивчення. Проектування навчального процесу стає наступним важливим етапом. Він включає в себе розробку змісту лекцій, завдань для самостійної роботи, а також педагогічних та методичних завдань, які будуть реалізовані під час практичних занять. Тут особлива увага приділяється навчальним проектам проблемного характеру, які покликані використовувати технологію проблемного навчання. Добір відповідних методів навчання, які відтворюють реальний зміст діяльності вчителя, також мають значущу роль. Наприклад, навчання через дискусію, рольові та

імітаційні ігри відіграють ключову роль в технології інтерактивного навчання. У контексті технології проектного навчання та інформаційних технологій, *проекткування навчальної діяльності студентів перетворюється на поетапну самостійну роботу*. Цей процес спрямований на розв'язування проблемних ситуацій в умовах групового діалогічного спілкування, де викладач виступає як активний учасник. Додамо, що *особистісне включення студента в навчальну діяльність, яке реалізується через контекстне навчання*, є останнім, але не менш важливим елементом у формуванні методичної компетентності. Такий підхід сприяє глибокому засвоєнню знань та розвитку професійних навичок, адаптованих до реальних умов та викликів сучасної освіти.

У роботі також звертаємо увагу на позицію Т.Собченко, яка, цитує Г. Лозинську та І. Рожину та виокремлює низку напрямів професійної компетентності майбутнього вчителя на яких варто зосередити увагу під час навчання студентів у педагогічних ЗВО (Таблиця 2.1.).

Таблиця 2.1.

Напрями підготовки майбутнього вчителя

Напрямок підготовки	Сутність підготовки
1	2
Діагностування педагогічних умов	Реалізація індивідуального навчання на основі використання знань та навичок, визначення сильних і слабких сторін освітніх стратегій у конкретних педагогічних умовах.
Розроблення навчальних цілей і завдань	Встановлення конкретних меті та завдань, які спрямовані на розвиток та навчання учнів.
Аналіз навчальних завдань	Визначення необхідної навчальної діяльності та ефективних методик навчання.

Продовження таблиці 2.1.

1	2
Вибір і корекція навчальних матеріалів	Уявлення про широкий спектр навчальних засобів, критерії відбору та способи модифікації навчально-методичних матеріалів.
Вибір і корекція технологій навчання	Вибір відповідних навчальних стратегій, управління навчальним процесом та адаптація цілей і можливостей учнів до цих стратегій.
Організація освітнього середовища	Створення освітнього середовища, яке відповідає специфічним потребам кожної дитини.
Контроль та оцінка результатів освіти	Розробка та застосування методів контролю та оцінки, навички управління навчальним процесом.
Використання ІКТ	Застосування сучасних інформаційно-комунікативних технологій у навчальному процесі.
Управління поведінкою	Володіння методами зміцнення бажаної поведінки, формування нових моделей поведінки та заміни небажаних форм поведінки.
Професійна діяльність	Постійне самовдосконалення, професійний розвиток, участь у професійних організаціях, використання практичного досвіду та знань у галузі освіти для проведення досліджень.
Знання сучасних тенденцій	Володіння не лише фаховими знаннями та навичками, але й умінням їх адаптувати в інших сферах діяльності.
Предметна глибока та свідома навченість	Глибокі та ґрунтовні знання в обраній галузі, здатність до критичного мислення та аналітичного підходу.
Комунікативна взаємодія	Вміння ефективно спілкуватися з батьками та найближчим оточенням учнів, розуміння та врахування їх потреб і очікувань.

Крім того, звертаємо увагу на концепцію Нової української школи, яка акцентує особливу увагу на підготовці вчителя. Стандарти та вимоги до

освітнього процесу постійно еволюціонують, виходячи з глобальних тенденцій та викликів сучасності. У цьому контексті, підготовка висококваліфікованого педагога, здатного адаптуватися та ефективно діяти в динамічному освітньому середовищі, стає ключовим пріоритетом. У центрі цієї педагогічної парадигми - організація освітньої діяльності, яка спрямована на розвиток кожної дитини, індивідуальний підхід та підтримку життєтворчості учнів. Нова українська школа прагне виховати не просто обізнану, але й творчу, критично мислячу особистість, здатну до самостійного вирішення проблем та навчання протягом життя.

Вимоги до професійної компетентності майбутнього вчителя у цьому контексті передбачають не лише глибокі знання предмету та методик викладання, але й володіння сучасними педагогічними технологіями, психологічними та комунікативними навичками. Це дозволяє педагогу ефективно організовувати навчальний процес, сприяючи гармонійному розвитку кожного учня.

Особистісний аспект педагогічної діяльності відіграє критичну роль у формуванні ефективного, гармонійного навчального середовища. Він об'єднує в собі комплекс особистісних рис, які педагог має розвивати та вдосконалювати з метою підвищення якості освітнього процесу. До цих рис можна віднести емоційну інтелігентність, комунікативні навички, креативність, критичне мислення, а також моральні та етичні стандарти.

Емоційна інтелігентність є фундаментальним елементом, який визначає здатність педагога взаємодіяти з учнями, розуміти їх потреби, емоції та мотивацію. Педагог з високим рівнем емоційної інтелігентності здатний створювати позитивну атмосферу, сприятливу для навчання та розвитку особистості учнів. Комунікативні навички педагога обумовлюють його здатність ефективно передавати знання, встановлювати зв'язки з учнями, їхніми батьками та колегами. Грамотна комунікація є ключем до побудови відкритих, довірливих відносин, які сприяють співпраці, обміну досвідом та знаннями. Моральні та етичні принципи педагога визначають його

професійну поведінку, ставлення до учнів, роль у формуванні їх світогляду та ціннісних орієнтацій. Педагог, який демонструє високі моральні стандарти, служить прикладом для наслідування, сприяючи розвитку гідних, соціально відповідальних особистостей. Креативність та критичне мислення відкривають можливість для педагога адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб учнів, інноваційних методів та технологій, забезпечуючи глибоке, цілісне засвоєння знань. Отже, особистісний аспект в контексті педагогічної діяльності є не лише сукупністю індивідуальних якостей, а й системою, що постійно розвивається та вдосконалюється. Він відображає динаміку професійного росту педагога, його адаптацію до сучасних викликів освітнього процесу та неперервне стремління до самовдосконалення в інтересах якісної, гармонійної освіти.

2.2. Дослідження формування професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки

Викладене у підрозділі 2.1. дозволяє нам зробити певне попереднє узагальнення щодо змісту фахової (педагогічної) підготовки майбутнього вчителя. Основу професійної підготовки майбутнього вчителя, як справедливо зауважує В. Вишківська (з посиланням на Концепцію розвитку неперервної педагогічної освіти, наказ МОН України від 14.08.2013 р. №1176) «складає психолого-педагогічна підготовка, яка передбачає формування глибоких людинознавчих знань, комунікативних умінь та компетенцій у сфері людських відносин. Реалізація такого підходу здійснюється через вивчення, крім традиційних навчальних дисциплін (дидактика, теорія виховання, історія педагогіки, загальна психологія, педагогічна і вікова психологія), порівняльної педагогіки, основ педагогічної майстерності, соціальної психології та інших навчальних дисциплін, які визначаються з урахуванням особливостей спеціальностей» [9].

Отже фахова підготовка майбутнього вчителя загалом містить у собі декілька освітніх компонентів (дисциплін педагогічного спрямування), що

були вище перераховані дослідницею. Утім маємо зазначити, що це змістове насичення значно відрізняється у різних педагогічних ЗВО. Тому своє дослідження спрямовуємо на вивчення власне програмного забезпечення підготовки майбутніх вчителів у вітчизняних педагогічних ЗВО.

2.2.1. Емпіричне дослідження формування професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки

Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки вимагає докладного аналізу та дослідження, що об'єднує теоретичний та практичний аспекти. У цьому аспекті спираємося на одному з варіантів тлумаченні професійної компетентності вчителя, запропонованій С. Скворцовою: «професійна компетентність – це єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності» [47]. Отже формування професійної компетентності майбутнього вчителя – це складний і багатоаспектний процес, який повинен бути базований на збалансованому поєднанні навчальної програми, практичного досвіду та самостійної роботи студента.

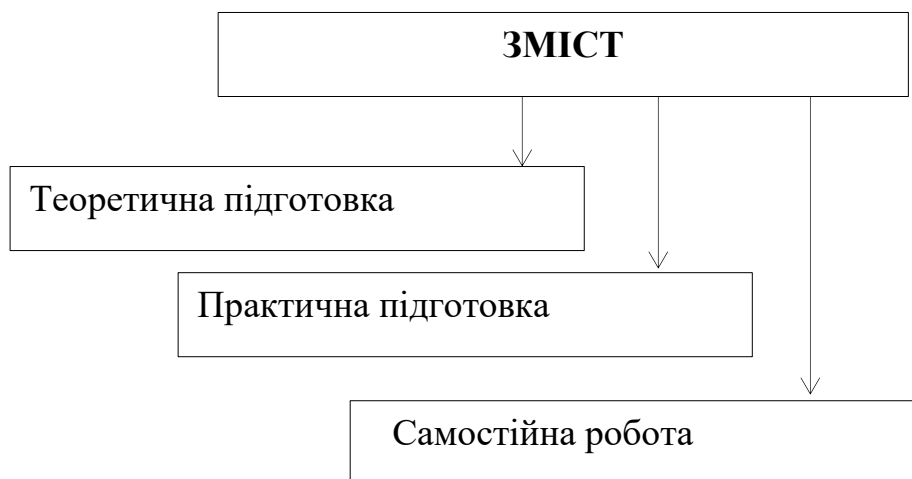

Рис. 2.2. Загальний зміст формування професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки

Розглянемо означені компоненти більш детально.

Теоретична підготовка. На початковому етапі, майбутні вчителі занурюються у глибоке вивчення фундаментальних дисциплін: педагогіки,

психології, та дидактики. Тут основна увага приділяється ознайомленню з науково-теоретичними основами педагогічної діяльності, а також розробці міждисциплінарних курсів, які сприяють глибокому розумінню педагогічних процесів.

На сьогодні значно оновлюється зміст навчально-виховної підготовки студентів з педагогічних дисциплін з опорою на сучасні теоретико-методологічні концепції особистісно-діяльнісного напрямку, національну і зарубіжну демократичну педагогічну спадщину, що дає можливість використати багатий і надзвичайно цінний виховний досвід. Передбачається знайомство студентів із альтернативними виховними системами, педагогічними інноваціями

Практична підготовка. На цьому етапі студенти активно залучаються до педагогічної практики в навчальних закладах, де вони мають можливість отримати перший реальний досвід та спілкуватися з досвідченими вчителями. Асистентська діяльність та участь у проектах досвідчених педагогів сприяє поглибленню знань та формуванню навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Зазначимо, відштовхуючись від міркувань Р. Прімі [36], важливість практично зорієнтованої підготовки майбутнього педагога, особливо в контексті початкової освіти. У сучасному педагогічному контексті виявляється диспропорція між глибоким теоретичним підґрунтям та його аплікацією в практичній діяльності. Ми спостерігаємо, як з однієї сторони викладачі оснащені обширними знаннями, а з іншої - їх здатність до адаптації та застосування цих знань в конкретних освітніх ситуаціях є обмеженою.

У цьому контексті основна проблема полягає в потребі балансу між академічними знаннями та їх практичним застосуванням. Професійна підготовка педагогів має бути зорієнтована на забезпечення ефективних механізмів для адаптації теоретичних засад у реальних освітніх процесах. Тому в умовах сучасної дидактики виникає необхідність реформування підходів до навчання майбутніх учителів, розширення їх компетенцій у

контексті практичної адаптації знань. Не можна ігнорувати факт, що сучасний вчитель зіштовхується із комплексністю педагогічних задач, що вимагає від нього не лише глибоких теоретичних знань, але й гнучкості, креативності, інноваційності в їх застосуванні. Вчителю необхідно вміти швидко адаптуватися, реагувати на зміни, бути готовим до непередбачуваних ситуацій, які виникають в динамічному освітньому середовищі.

Поділяємо думки вчених про те, що ефективність асиміляції педагогічної теорії студентами можна оцінити через практичну придатність здобутих знань. Цей аспект вимірюється здатністю студентів застосовувати теоретичні концепції в практичному контексті дієво, інноваційно та оптимізовано. Процес перенесення теоретичних знань у практичну площину вимагає від студента аналітичного та синтетичного мислення. Це процес, який потребує вміння узгоджувати теорію і практику, вироблення та консолідації навичок, а також перетворення теоретичних принципів в практичні дії. Особлива увага приділяється переходу від засвоєння теоретичних постулатів до їхньої аплікації в конкретних умовах педагогічної діяльності. Тут відбувається важлива метаморфоза, коли знання трансформуються з абстрактних концепцій у конкретні методи та підходи. Оптимізація цього процесу є ключовою для підготовки сучасного вчителя, здатного втілювати набуті знання в ефективні стратегії навчання та виховання. Підготовка педагога в умовах сучасності вимагає глибокої інтеграції теоретичних і практичних аспектів професії, розвитку гнучкості, адаптивності та творчого підходу до викликів педагогічної практики.

Студенти мають виходити з навчальних закладів не просто як носії знань, а як педагоги, здатні до інноваційного та критичного мислення, керування навчально-виховними процесами і адаптації до змінюваних умов і вимог освітнього середовища. Таким чином, головне завдання педагогічної освіти полягає в оптимізації процесу інтеграції теорії і практики, що сприяє формуванню відповідних професійних компетенцій, необхідних для ефективної діяльності сучасного вчителя.

Самостійна робота. Сучасна педагогічна думка стверджує, що саме в процесі самостійного дослідження, аналізу, рефлексії формується та закріплюється професійна компетентність. Сучасний учитель стикається із множинністю викликів: швидкозмінний світ, інтеграція технологій у навчальний процес, диверсифікація потреб учнів. В умовах такої динаміки виявляється важливою здатність майбутнього вчителя до самостійного пошуку відповідей, формування свого педагогічного погляду тощо. Самостійна робота допомагає формувати навички критичного мислення, аналітичного підходу до інформації. Коли майбутній вчитель регулярно виконує педагогічні завдання на власному досвіді, він стає більш гнучким, витривалим, адаптивним до змін.

Водночас, під час самостійної роботи виникає можливість для осмислення власних сильних та слабких сторін. Здатність до самооцінки, саморефлексії – ключові компетенції для педагога, який прагне до професійного росту та розвитку. Самостійне вивчення методик, технік, стратегій ведення уроку, підходів до мотивації учнів, дозволяє педагогу бути завжди готовим до непередбачуваних обставин, знаходити оптимальні рішення в конкретних умовах. Узагальнюючи, можна сказати, що самостійна робота – це не просто додаткове завдання для здобувачів освіти. Це ключовий елемент формування комплексу професійних навичок, який дозволяє сучасному вчителю бути не просто викладачем, а ефективним наставником, готовим до викликів сучасної освіти.

Отже, дослідження формування професійної компетентності майбутнього вчителя є багатоаспектним процесом, який охоплює збалансоване поєднання теорії та практики, направлене на підготовку висококваліфікованих фахівців у галузі освіти.

У проведенні емпіричної частини дослідження спираємося на слушну думку науковців (зокрема В. Вишківської [9]) про те, що заклади вищої освіти мають великі можливості для інновацій щодо педагогічної освіти. Інші дослідники (Н. Борбич, О. Казмірчук, А. Хомярчук, О. Левицький)

стверджують, що «розвиток професійної компетентності у майбутніх вчителів є динамічним процесом включення та модернізація професійного досвіду, що веде до розвитку індивідуальних компетенцій, накопичення професійного досвіду, що передбачає постійний розвиток і успіх» [5, с.380].

Регулюють означені вченими напрями у практиці підготовки майбутніх педагогів у ЗВО нормативна документація, яка пропонує гнучкість у підходах до педагогічної підготовки, дозволяючи ЗВО адаптувати програми підготовки для відповіді на сучасні освітні виклики. До таких документів відносимо передусім *державні освітні стандарти, освітньо-професійні програми з підготовки майбутніх вчителів та навчальні програми з дисциплін, які вивчають здобувачі освіти*. У нашому випадку – це програми педагогічного циклу: програми з «Загальної педагогіки», «Методики виховної роботи» та педагогічних практик.

Стандарти освіти визначають не тільки змістову частину навчального процесу, а й наголошують на важливості формування глибокої професійної та особистісної готовності майбутніх педагогів до виконання своїх функціональних обов'язків.

Освітньо-професійні програми (ОПП) є фундаментом підготовки фахівців, зокрема, педагогічних кадрів, і визначають зміст, структуру та організацію освітнього процесу ЗВО. Головна мета ОПП – формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Для педагога ця компетентність включає знання педагогічної науки, вміння застосовувати їх на практиці, здатність до саморозвитку та підвищення своєї кваліфікації. У контексті вимог до сучасного вчителя, ОПП стає інструментом, який допомагає формувати гнучкого, інноваційного спеціаліста, готового до непередбачуваних освітніх викликів.

Освітньо-професійні програми відображають потреби ринку праці, тенденції розвитку науки, техніки, культури. Важливість ОПП для педагога полягає також у тому, що вони визначають якісний зміст освіти, що повинен бути переданий учням. Тому вивчення ОПП, рефлексія їх змісту має стати

невід'ємною частиною підготовки сучасного учителя. Однак важливо розуміти, що ОПП – це не статичний документ, він має бути гнучким, адаптивним до змін. Сучасний учитель повинен бути активним учасником процесу розробки, модернізації ОПП, здатним критично оцінювати його, пропонувати зміни, що відповідають актуальним потребам освіти. Вивчення, розробка, вдосконалення ОПП стає важливою частиною професійного розвитку педагога. Це не просто документ, це свого роду «дорожня карта», за допомогою якої здобувач освіти може навчатися, формувати траєкторію особистого розвитку. Сучасний учитель, зорієнтований на результат, має розуміти значущість ОПП у формуванні власної професійної ідентичності, в умовах неперервних змін та викликів освітнього простору.

Зміст ОПП конкретизується в окремих навчальних програмах. Зокрема, програми з «Загальної педагогіки» та «Методики виховної роботи» стають ключовими елементами підготовки сучасного учителя. «Загальна педагогіка» розкриває теоретичні основи педагогічної науки, зокрема, основи дидактики, психології навчання та виховання. Здобувачі отримують можливості заглибитися в історичний, соціальний та культурний контекст педагогічної діяльності, формується їхній педагогічний світогляд та педагогічне мислення.

З іншого боку, «Методика виховної роботи» зосереджує увагу на практичних аспектах педагогічної діяльності. Здобувачам надається інструментарій для планування, організації та проведення виховних заходів, формується їхнє вміння спілкуватися з учнями, батьками, колегами, використовувати сучасні педагогічні технології та інновації.

Велике значення має інтеграція знань з різних педагогічних дисциплін. Особливо важливо, щоб сучасний педагог міг поєднувати теоретичні основи з практичними навичками, які він отримує під час вивчення конкретних дисциплін. Такий підхід гарантує глибоке розуміння педагогічного процесу, його сутності та особливостей.

В умовах динаміки освітнього простору, навчальні програми з «Загальної педагогіки» та «Методики виховної роботи» відіграють ключову

роль у формуванні професійної компетентності сучасного учителя, його готовності до викликів сучасної педагогіки. Такий саме підхід спостерігається і під час проходження здобувачами освіти різних видів педагогічної практики. Педагогічна практика є важливим компонентом професійної підготовки, яка дає можливість студентам застосовувати засвоєні теоретичні знання в реальних умовах навчального закладу. При цьому, вони стикаються не лише з педагогічними завданнями, а й розуміють всю складність взаємодії з учнями, батьками, адміністрацією.

Залучення до педагогічної практики дозволяє здобувачам освіти розвивати комунікативні навички, вдосконалювати методику проведення уроків, виховних заходів, а також адаптуватися до особливостей конкретного колективу. Важливість практики полягає також у можливості рефлексії, аналізу власних дій, корекції педагогічних стратегій на основі отриманого досвіду. Педагогічна практика стає своєрідним випробуванням для перевірки, уточнення й корекції педагогічних навичок здобувача. Тому активна участь у практиці, глибокий аналіз власних дій та взаємодія з досвідченими колегами відкривають перед здобувачами освіти перспективи розвитку, виявлення власного педагогічного стилю та підхід до вихованців.

Враховуючи це, кожна педагогічна програма, зокрема ті, що стосуються «Загальної педагогіки» та «Методики виховної роботи», повинна акцентувати увагу на інтеграції теоретичного та практичного компонентів навчання. Така єдність гарантує підготовку справжніх професіоналів, здатних ефективно працювати в динамічному освітньому середовищі.

Окреслені аспекти (стандарти освіти, ОПП та навчальні програми) спонукали нас до аналізу цих матеріалів, розміщених на офіційному сайті Криворізького державного педагогічного університету.

Зокрема у розділах: «Навчання» – «Спеціальності та освітні програми» містяться матеріали щодо ОПП за різними спеціальностями університету (<https://kdpu.edu.ua/navchannia/spetsialnosti-ta-osvitni-prohramy/osvitni-prohramy.html>) (Рис.2.1.);

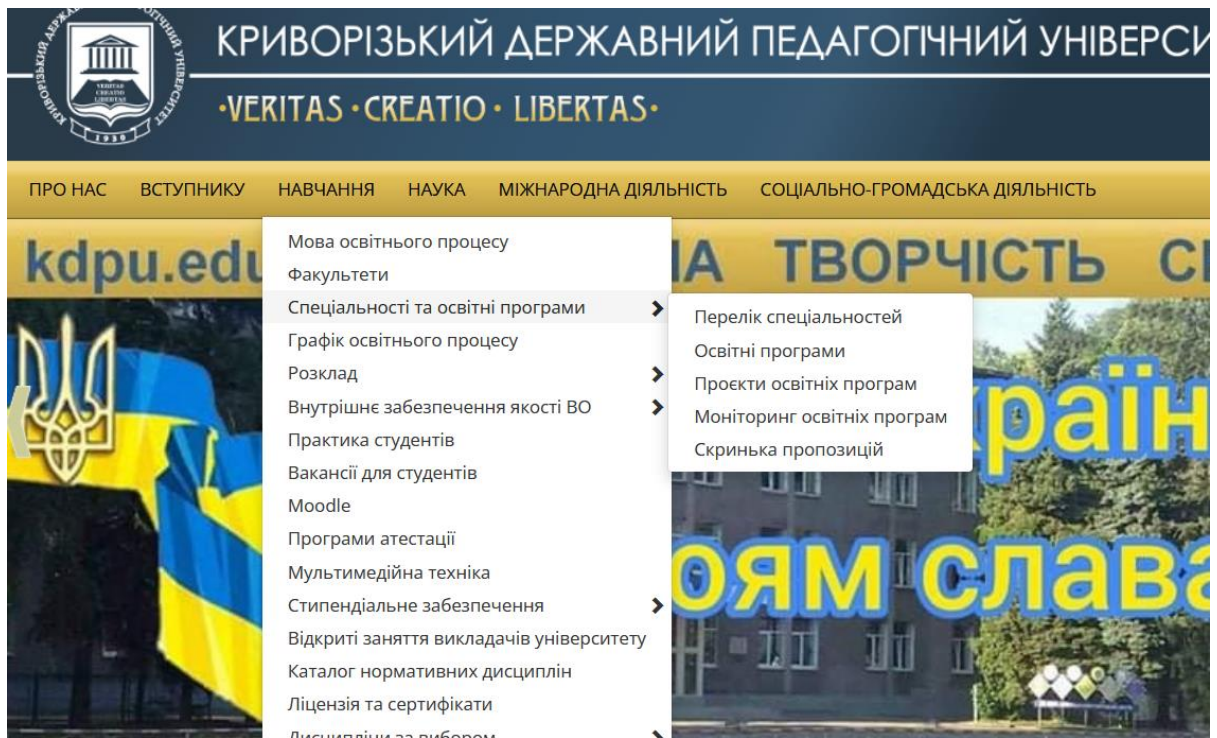

Рис. 2.1. Розміщення інформації про ОПП на офіційному сайті КДПУ.

На сторінці кафедри педагогіки КДПУ розміщено навчальні програми з «Загальної педагогіки», «Методики виховної роботи» (<https://kdpu.edu.ua/pedahohiky/navchalno-metodychna-robota/navchalni-dystsypliny/bakalavr.html>) та всіх видів практик (<https://kdpu.edu.ua/pedahohiky/navchalno-metodychna-robota/pedahohichna-praktyka/metodychni-materialy.html>), що проходить здобувачі освіти (Рис. 2.2. та 2.3.).

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА РОБОТА НАУКОВА РОБОТА СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДСЬКА РОБОТА АСОЦІАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ

и / Навчально-методична робота / Навчальні дисципліни / Бакалавр

БАКАЛАВР

МАГІСТР

ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ

КП_програми_силабуси

2022-2023 н.р.

Спеціальності:

012 Дошкільна освіта; 013 Початкова освіта; 014 Середня освіта; 015 Професійна освіта; 016 Спеціальна освіта

Загальна педагогіка	робоча програма	силабус
Методика виховної роботи	робоча програма	силабус
Методика виховної роботи (015.Професійна освіта (Транспорт; Сфера обслуговування))	робоча програма	силабус
Дисципліни за вибором		
Гендерна педагогіка		силабус
Історія педагогіки		силабус
Педагогічна майстерність майбутнього вчителя		силабус

Рис. 2.2. Навчальні програми кафедри педагогіки КДПУ.

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА РОБОТА НАУКОВА РОБОТА СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДСЬКА РОБОТА АСОЦІАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ

зчально-методична робота / Педагогічна практика / Методичні матеріали

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ВИХОВНІ ЗАХОДИ

КП_програми практик

№ з/п	Курс (назва практики)	Програма	Примітки
1.	2 курс (психолого-педагогічна практика)	завантажити	Затверджено 2023 р.
2.	2 курс (виховна практика)	завантажити	Затверджено 2023 р.
3.	3 курс (у дитячому оздоровчому таборі)	завантажити	Затверджено 2020 р.
4.	4 курс (у закладі загальної середньої освіти)	завантажити	Затверджено 2023 р.
5.	Магістратура (всі факультети)	завантажити	Затверджено 2022р.

Рис.2.3. Навчальні програми практик (кафедра педагогіки КДПУ)

Також на сайті університету розміщено інформацію щодо кількості ОПП (19; Рис. 2.3.), за якими готують майбутніх учителів у КДПУ (<https://kdpu.edu.ua/navchannia/spetsialnosti-ta-osvitni-prohramy/perelik-spetsialnostei/16057-spetsialnosti-na-pershomu-bakalavrskomu-rivni-vyshchoi-osvity.html>).

Спеціальності першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

№ з/п	Шифр і назва галузі знань	Код спеціальності	Назва спеціальності
1	01 Освіта / Педагогіка	012	Дошкільна освіта
2	01 Освіта / Педагогіка	013	Початкова освіта
3	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Українська мова і література)
4	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)
5	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Німецька мова та зарубіжна література)
6	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Історія)
7	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Математика)
8	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
9	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Хімія)
10	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Географія)
11	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Фізика та астрономія)
12	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Інформатика)
13	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Трудове навчання та технології)
14	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Фізична культура)
15	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Образотворче мистецтво)
16	01 Освіта / Педагогіка	014	Середня освіта (Музичне мистецтво)
17	01 Освіта / Педагогіка	015	Професійна освіта (Сфера обслуговування)
18	01 Освіта / Педагогіка	015	Професійна освіта (Транспорт)
19	01 Освіта / Педагогіка	016	Спеціальна освіта (Логопедія)

Рис. 2.4. Педагогічні спеціальності КДПУ.

2.2.2. Констатувальний етап дослідження

Передусім зазначимо, що констатувальний етап дослідження відіграє критичну роль у вивченні нормативної документації, яка була визначена у попередньому підрозділі. Він дозволяє вченому глибше зрозуміти актуальний стан розглядуваної проблеми, виявити її основні характеристики,

а також встановити ступінь її відповідності встановленим стандартам. Констатуючи існуючий стан речей, ми можемо визначити розрив між теоретичними положеннями та практичною реалізацією нормативних документів. Такий підхід сприяє формуванню об'єктивної картини досліджуваної проблеми і дозволяє побудувати місток між теоретичними положеннями та їх практичним втіленням у життя.

Матеріали вказані у підрозділі 2.2.1. стали предметом нашого подальшого дослідження, його констатувального етапу.

Загальною метою констатувального етапу дослідження стало вивчення та аналіз обраних освітньо-професійних програм з метою виявлення та кореляції педагогічних компетентностей, які відповідають професійному стандарту вчителя, і їх відображення у навчальних програмах педагогічного спрямування та педагогічної практики.

Відповідно до встановленої мети було сформульовано наступні завдання:

1. систематизувати та визначити компетентності педагогічного спрямування, які можна реалізувати через відповідні дисципліни педагогічного циклу;
2. проаналізувати декілька освітньо-професійних програм (ОПП) з погляду наявності в них описів компетентностей, відповідних професійному стандарту педагога;
3. дослідити відображення зазначених компетентностей у програмах педагогічних дисциплін, зокрема в «Загальній педагогіці» та «Методиці виховної роботи», а також в програмах педагогічної практики.

Із урахуванням завдань, сформульованих вище, констатувальний етап дозволить детально проаналізувати, наскільки педагогічні компетентності, визначені в нормативних документах, корелюють з вимогами сучасного освітнього процесу та професійним стандартом педагога. Таким чином, він стає фундаментом для подальших досліджень, направлених на оптимізацію та модернізацію освітньо-професійних програм.

Виконання першого завдання частково відтворено у підрозділі 1.2. (Сутність, мета та завдання професійної компетентності майбутнього вчителя), де ми торкалися питання професійного стандарту вчителя, та унаочнювали його на Рис. 1.3. Професійні компетентності вчителя.

Тут серед *загальних компетентностей* були визначені: (громадянська компетентність, соціальна компетентність, культура самовираження, лідерська компетентність, підприємницька компетентності); а серед *спеціальних*: мовно-комунікативна, предметна-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, компетентність педагогічного партнерства, інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, здатність до навчання впродовж життя, рефлексивна компетентність. Також у підрозділі 1.2. ми докладно описали своє бачення сутності означеного кола компетентностей у педагогічній діяльності вчителя.

На наше переконання, всі окреслені компетентності можуть бути сформовані (розвинені) під час вивчення педагогічного циклу дисциплін та безпосередньо педагогічної практики студентів, утім ми виокремили ті, на яких вважаємо доцільним зосередити подальшу увагу. Означені компетентності відображені на Рис. 2.4. (де вони виділені жирним шрифтом).

Рис. 2.4. Дисципліни педагогічного циклу та професійні компетентності майбутнього вчителя (відповідно до стандарту).

На виконання другого завдання.

Обираючи конкретні ОПП для дослідження серед запропонованих 19 на сайті університету, наш вибір був обґрунтований наступними критеріями:

1. *специфіка освітнього контексту*: з усіх 19 ОПП, лише п'ять були прямо не пов'язані з базовою шкільною освітою (дошкільна та початкова

освіти; дві ОПП з професійної освіти та одна ОПП зі спеціальної освіти). Враховуючи специфіку нашого дослідження, ми вирішили зосередити увагу на програмах, які найбільш відповідають загальноосвітній напрямку, відкидаючи ті, що специфічно спрямовані на дошкільну, початкову, професійну чи спеціальну освіту.

2. *максимальна релевантність*: обравши 14 ОПП, які не мають вузької специфікації, ми подальше зосередили увагу на тих, які, на нашу думку, найбільше відповідають потребам сучасного вчителя та актуальним педагогічним вимогам (одна ОПП гуманітарного профілю та одна ОПП природничого профілю);

3. *глибина аналізу*: для забезпечення якісного та глибокого аналізу було вирішено не розподіляти увагу на велику кількість ОПП. Обравши лише дві програми, ми забезпечили можливість докладніше вивчити кожен аспект в них, що дасть більш повне та деталізоване розуміння їх змісту та структури.

4. *можливості для використання результатів*: обрані дві ОПП можуть служити відмінним зразком для аналізу, порівняння та модифікації інших програм. Цей підхід дає можливість створити базовий макет, який можна буде відносити в інші програми під час їх розробки чи оновлення.

Із урахуванням зазначених критеріїв, вибір двох з 14 ОПП стає логічно обґрунтованим та спрямованим на досягнення конкретних цілей дослідження.

Аналізу нами було обрано ОПП «Німецька мова, англійська мова, зарубіжна література», предметна спеціальність 014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (німецька)) (https://drive.google.com/file/d/1Tf2XkfZ1eJ_7lm6ipdcxupiaKrv56h73/view) та ОПП «Інформатика.Програмування», спеціальність 014.09 Середня освіта (Інформатика) (<https://drive.google.com/file/d/10eYPGygxCIPd2O9TE7J9kDMxLzyNwSR5/view>).

Звернення до першої ОПП (014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (німецька)) демонструє наявність педагогічного складника у теоретичному змісті програми («Теоретичний зміст предметної галузі: сучасні теоретичні засади педагогіки, психології, методики викладання іноземної мови, зарубіжної літератури, комплекс лінгвістичних дисциплін»), та наявність визначених (16) загальних та спеціальних (15) компетентностей. Також цей складник представлений у другій ОПП (014.09 Середня освіта (Інформатика)).

Наведемо їх повністю відповідно до джерел, вміщених у Додатку А та Додатку Б.

Тут лише зазначимо таке:

1. Обидві програми в цілому відтворюють систему професійних компетентностей, що визначені у професійному стандарті; Враховуючи, це, можна робити висновок про існуючий консенсус у педагогічній спільноті стосовно того, які професійні навички є найбільш актуальними і важливими для сучасного вчителя. Вважаємо, що наявність двох різних програм, які корелюють з одним і тим же стандартом, вказує на гнучкість освітньої системи. Це може відображати різні методологічні підходи або педагогічні традиції, які, незважаючи на свою унікальність, прагнуть до загальноприйнятого якісного стандарту. Така єдність підходів свідчить про централізацію освітньої політики ЗВО, де важливим є не лише забезпечення якості освіти, але й її стандартизація, що спрямована на відповідність сучасним вимогам і викликам освітнього процесу.

2. У ОПП (014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (німецька)) визначено 16 загальних компетентностей, у ОПП (014.09 Середня освіта (Інформатика)) їх лише п'ять. З одного боку, освітньо-професійна програма 014.02 охоплює дисципліни, що вивчають як мову, так і літературу. Це може пояснити наявність великої кількості компетентностей – 16. Мова та література вимагають розгляду як лінгвістичних, так і культурних аспектів: граматичні структури, лексика, стилістика, а також здатність аналізувати

текст, розуміння культурних контекстів та ін. Отже, така багатогранність предмета призводить до великої кількості визначених компетентностей. З іншого боку, ОПП 014.09 «Середня освіта (Інформатика)» включає лише п'ять загальних компетентностей. Інформатика, як наука, характеризується своєю специфічністю і фокусується на дослідженні та розробці алгоритмів, програмуванні, комп'ютерних системах і мережах. Це може свідчити про більш конкретний та спрямований підхід до визначення ключових компетентностей в даному напрямі. Варто зазначити, що кількість загальних компетентностей не відображає прямої взаємозв'язку з якістю або глибиною освітнього процесу. Визначення меншої кількості компетентностей може свідчити про більш концентрований підхід до формування професійних знань і навичок.

3. Освітньо-професійна програма 014.02, присвячена «Середній освіті (Мова та зарубіжна література (німецька))», визначає 15 спеціальних компетентностей. Ці компетентності, здебільшого, мають вузько-спеціалізований методичний зміст. Таке визначення може свідчити про глибокий аналіз конкретних методів навчання та їх використання в педагогічній практиці, спрямованому на максимальну ефективність передачі знань стосовно німецької мови та літератури. Навпаки, ОПП 014.09, пов'язана з «Середньою освітою (Інформатика)», підходить до визначення компетентностей дещо інакше. Хоча автори цієї програми продовжують робити акцент на відповідність професійному стандарту, вони відходять від фахового змісту, пересуваючи акцент на педагогічний аспект. Це видно з того, що лише дві спеціальні компетентності зосереджені на програмуванні та інформатиці. Така різниця в підходах може відображати відмінності в пріоритетах та освітніх цілях кожної програми. Можливо, в підготовці вчителів інформатики більший наголос кладеться на педагогічні навички, ніж на технічні, вважаючи, що глибоке розуміння предмету може бути отримано під час додаткової спеціалізації або практики. Водночас така концепція може викликати певні запитання, адже педагогічні навички, несумнівно, є

важливими для вчителя, але глибоке розуміння фаху також є ключовим для ефективного навчання учнів.

Загалом, обидві ОПП відображають різні підходи до педагогічної підготовки. Перша акцентує увагу на вузько-спеціалізованих методах навчання, тоді як друга – на загальнопедагогічних засадах з меншим акцентом на фаховому змісті. Такі відмінності можуть бути викликаними різницею в цілях та завданнях кожної освітньої програми.

Виконання третього завдання передбачало звернення до навчальних програм із педагогічних дисциплін, зокрема в «Загальній педагогіці» та «Методиці виховної роботи», а також в програмах педагогічної практики.

Програма із «Загальної педагогіки» (<https://drive.google.com/file/d/1ktbp65VsAvyijLuVohTHjQxWTEABQIzI/view>) містить вказівки на 12 загальних компетентностей та 4 спеціальні компетентності, що ускладнює можливість їхнього співвіднесення із професійним стандартом. Водночас у програмі містяться окремі вказівки про відповідність тим чи ти ОПП за різними спеціальностями (Додаток В). Аналогічний підхід продемонстровано у програмі з «Методики виховної роботи» (https://drive.google.com/file/d/1YbxZpw3yKAOQGxhoqqj_dHM-fN8rBTuZu/view) (Додаток Г).

Детальний аналіз навчальних програм педагогічних дисциплін, таких як «Загальна педагогіка» (<https://drive.google.com/file/d/1ktbp65VsAvyijLuVohTHjQxWTEABQIzI/view>) та «Методика виховної роботи» (), а також програм педагогічної практики, виявив характерні особливості.

Освітньо-професійна програма "Загальна педагогіка" відзначається тим, що в ній наведено 12 загальних компетентностей і 4 спеціальні компетентності. Така кількість компетентностей ставить певний виклик, коли йде мова про спробу співвіднести їх із вимогами професійного стандарту. Це може вказувати на багатогранність та багатоаспектність даної дисципліни, а

також на потребу в більш детальному аналізі для визначення можливості адаптації цих компетентностей до конкретних вимог стандарту.

Цікавою особливістю програми «Загальна педагогіка» є наявність окремих вказівок, що стосуються відповідності тієї чи іншої ОПП за різними спеціальностями. Це свідчить про усвідомленість авторів програми щодо необхідності інтеграції педагогічної освіти з конкретними напрямками підготовки фахівців.

Щодо програми «Методика виховної роботи», вона демонструє підхід, схожий на той, що використовується у програмі «Загальна педагогіка». Це може свідчити про уніфікований підхід до підготовки майбутніх педагогів або про їх зосередженість на визначених основних компетентностях, які вважаються ключовими для ефективної педагогічної діяльності.

Враховуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що сучасні педагогічні програми прагнуть до інтеграції різноманітних компетентностей, які вимагаються від фахівців, але також намагаються зберегти специфіку та особливості кожного напрямку підготовки.

Викладене дозволяє зробити певні рекомендації щодо підвищення якості підготовки майбутнього вчителя з урахуванням важливості та необхідності формування та розвитку його професійних компетентностей:

- педагогічні дисципліни повинні акцентувати увагу на розвитку ключових педагогічних компетентностей, що відповідають вимогам сучасного освітнього процесу та професійного стандарту;
- ізольоване вивчення окремих педагогічних дисциплін має замінитися інтегративністю, що сприятиме гармонійному розвитку педагогічних компетентностей майбутнього вчителя;
- теоретичні знання потрібно доповнювати практичним досвідом. Співвідношення теорії і практики є важливим елементом у формуванні професійної готовності майбутнього педагога;

- від сучасного вчителя вимагається вміння застосовувати технологічні нововведення в навчальному процесі, тому педагогічні дисципліни повинні включати в себе модулі, присвячені цифровій педагогіці;
- підвищенню професійної кваліфікації майбутнього вчителя сприятиме забезпечення зв'язку з реальною педагогічною практикою, можливість стажування, рефлексія над отриманим досвідом – все це сприяє підвищенню професійної кваліфікації майбутнього вчителя;
- важливо також створити єдину систему підготовки вчителів, яка враховує індивідуальні особливості студентів, їхні професійні інтереси та здібності.

З метою підвищення якості підготовки вчителів за допомогою педагогічних дисциплін і забезпечення їхньої відповідності професійному стандарту, слід розглянути такі ключові аспекти. Необхідно розробити єдиний план і програму, який б об'єднував би основні педагогічні компетентності з вимогами ОПП, забезпечуючи глибокий і всебічний розвиток майбутнього педагога. Перегляд існуючих педагогічних дисциплін з акцентуванням на практичних аспектах навчання зможе наблизити їх до вимог ОПП. Включення в ОПП практичних модулів, які кореспондують змісту педагогічних дисциплін, дозволить студентам краще освоїти педагогічні процеси у реальному освітньому середовищі. Застосування сучасних технологій і інноваційних методів в педагогічних дисциплінах та ОПП підвищить якість навчання і допоможе студентам адаптуватися до динамічної освітньої реальності. Систематична рефлексія та аналіз досвіду у рамках педагогічних дисциплін і ОПП забезпечить глибше розуміння професійного розвитку майбутнього вчителя. Сприяння взаємодії між викладачами педагогічних дисциплін і розробниками ОПП підсилить обмін досвідом і поліпшить якість навчальних матеріалів. Врахування цих аспектів сприятиме якісній підготовці сучасних вчителів, готових до викликів професійної діяльності.

Відповідність ОПП та навчальних програм професійним стандартам вчителів є надзвичайно важливою для забезпечення ефективної та якісної педагогічної підготовки. Професійні стандарти визначають ключові компетентності, якими має володіти вчитель для забезпечення високої якості освіти у сучасних умовах. Тому інтеграція цих стандартів у ОПП та навчальні програми є не лише показником сучасності та актуальності педагогічної освіти, а й ключем до підготовки конкурентоздатних фахівців. Якщо ОПП та навчальні програми відстають від вимог професійних стандартів, це може призвести до того, що молоді вчителі можуть відчувати себе невідповідними до реальних умов роботи в школі, а також можуть виявитися неадекватними сучасним освітнім викликам.

Таким чином, відповідність ОПП та навчальних програм професійним стандартам вчителів має бути в центрі уваги при розробці та актуалізації педагогічної освіти. Тільки так можна гарантувати, що майбутні вчителі будуть готові відповідати вимогам сучасного освітнього простору, адаптуватися до його змін та ефективно працювати з учнями.

Висновки до другого розділу

Матеріал, представлений у другому розділі дозволяє зробити такі висновки.

Сьогодні особливого значення набуває проблема якісної підготовки випускників педагогічних університетів у зв'язку з їхньою майбутньою багатофункціональною діяльністю, участю у розвитку освіти, науки, виробництва, духовного життя суспільства. Сучасний вчитель зіткнувся з низкою викликів, зокрема, з необхідністю дотримання професійних стандартів, які визначають основні компетентності та знання, необхідні для якісного викладання. Відтак, підготовка вчителів у педагогічних ЗВО вимагає конструктивного перегляду існуючих ОПП та навчальних програм насамперед з педагогічних дисциплін, які забезпечують високий рівень професійної компетентності майбутнього вчителя.

В освітньому просторі ОПП служать стратегічним напрямком підготовки майбутніх фахівців. Вони відображають основні принципи, цілі та завдання навчального процесу. Однак їх практична реалізація потребує конкретизації, яка відбувається за допомогою спеціалізованих навчальних програм. Сучасний учитель, виходячи з основ ОПП, має набути компетентностей, які визначені у конкретних навчальних програмах. Це дозволяє йому бути готовим до викликів сучасного освітнього середовища, бути ефективним, креативним та інноваційним фахівцем.

Узагальнюючи викладене вважаємо за необхідне підкреслити, важливість розвитку особистісних якостей та етичні орієнтири стають важливим компонентом педагогічної майстерності. Педагогічні технології, методи навчання, а також інструменти оцінювання відіграють ключову роль у процесі формування професійних компетенцій. Водночас, акцент на критичному мисленні, аналітичних здібностях і навичках самоосвіти стають імперативом сучасного педагогічного процесу в умовах глобалізації і технологічних змін. Специфіка підготовки педагогів у закладах вищої освіти забезпечує глибоке розуміння теорії і практики освіти, розвиваючи здатність до інноваційного мислення, гнучкості та адаптивності. У цьому аспекті, увага до дослідницької роботи, емпіричних методів і критичного аналізу стає стратегічним напрямом розвитку педагогічної освіти. Тому навчальні програми мають бути орієнтовані на відповідь на сучасні соціокультурні виклики, інтегруючи наукові дослідження, педагогічну практику та інноваційні підходи для формування цілісного погляду на професію вчителя. Отже, забезпечення індивідуального підходу, рефлексивності та саморегуляції студентів повинно стати центральним у процесі їх педагогічної підготовки.

Відповідність ОПП та навчальних програм професійним стандартам вчителів є ключовою для якісної педагогічної підготовки, оскільки ці стандарти визначають фундаментальні компетентності сучасного вчителя. Невідповідність цим стандартам може призвести до підготовки вчителів,

неадекватних потребам сучасного освітнього середовища. Тому, під час розробки та актуалізації освітніх програм, необхідно зосереджуватися на їх відповідності вимогам професійних стандартів для забезпечення високої ефективності педагогічного процесу.

Насамкінець, варто наголосити, що вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів залежить не лише від розвитку їхньої професійної компетентності, з акцентом на аксіологічний аспект, як формування в них цінностей, що об'єднують національні та глобальні орієнтації, активну громадянську позицію та принципи плюралізму і демократії.

ВИСНОВКИ

У процесі висвітлення питання формування професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки було зроблено такі висновки.

1. Здійснений аналіз вітчизняної наукової літератури дозволив встановити ключові аспекти формування професійної компетентності майбутнього вчителя на тлі сучасних викликів глобалізованого суспільства.

Вихідною тезою щодо формування професійних якостей майбутнього вчителя у практично всіх публікаціях є твердження про те, що Освіта стає фундаментом для стійкого прогресу і добробуту громад, адже вона виховує осіб, свідомих щодо власного впливу на майбутнє та спадщину. Освіченість зобов'язує людей не лише розуміти вагу своїх рішень для сьогодення, але й для поколінь, що прийдуть після. Учителі беруть на себе величезну роль, передаючи естафету знань, навичок та цінностей, накопичених людством, тому формування високоякісного професійного фахівця стає запорукою розвитку держави.

У відповідь на високі вимоги сучасності, що витікають з процесів глобалізації, наукове співтовариство наголошує на необхідності гармонійного поєднання теоретичного навчання з практичним застосуванням знань. Такий інтегрований підхід сприяє вихованню відповідальних і висококваліфікованих фахівців, готових відповісти на потреби швидкозмінного глобального контексту.

2. Визначено сутність та основні характеристики професійної компетентності майбутнього вчителя. Констатовано, що основою для визначення сукупності компетенцій вчителя слугує вітчизняна нормативна база, якою презентовано компетентність як «динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити

професійну та/або подальшу навчальну діяльність» (Закон України «Про освіту»).

Узагальнюючи наведені у роботі визначення «компетентності» та «компетенції», ми будемо дотримуватися таких дефініцій:

компетенція – це вимоги до знань, умінь та навичок особистості, які задаються конкретною освітньою установою або державою, слугують для того, щоб визначити, чи є ця особистість компетентною для ефективної роботи у конкретній сфері;

компетентність – результат індивідуальних зусиль особистості на шляху набуття і використання, знань умінь та навичок; здатність особистості застосовувати набуті знання та уміння на практиці, враховуючи власний досвід, під час виконання конкретних завдань;

професійна компетентність (майбутнього вчителя) – здатність до виконання різних видів педагогічної діяльності (навчальна, виховна, педагогічного управління), яка передбачає виконання низки відповідних функцій (освітня, виховна, розвивальна, гуманістична, соціальна, культурна, організаційна, (постановка цілі, аналіз, планування, організаційна, контролююча, коригувальна).

3. Проведене емпіричне дослідження шляхом аналізу нормативної бази КДПУ – Освітньо-професійних програм зі спеціальності 014 Середня освіта (за спеціалізація ми) дозволило припустити недостатню ефективність формування професійної компетентності у освітній практиці, через невизначеність та різноманітність власне професійних компетентностей, представлених у ОПП. Стратегічний вектор розвитку педагогічної освіти має бути спрямований на інтеграцію інноваційних педагогічних технологій, реформування методичного та інформаційного супроводу навчального процесу. Педагогічна підготовка має бути зорієнтована на деталізоване вивчення, аналіз та синтез сучасних теорій, концепцій та технологій Інтегрований підхід, що комбінує теоретичні знання і практичні навички, стає фундаментом, на якому будується професіоналізм. Освітні програми та

курси розробляються таким чином, щоб максимально сприяти реалізації потенціалу кожного студента. Індивідуальний підхід, різноманітні методики навчання, використання інноваційних технологій та методів викладання – все це сприяє гармонійному розвитку професійних компетенцій майбутніх педагогів.

4. На основі аналізу теоретичних даних та результатів емпіричного дослідження було розроблено методичні рекомендації для оптимізації процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя.

З-поміж яких:

- педагогічні дисципліни повинні акцентувати увагу на розвитку ключових педагогічних компетентностей, що відповідають вимогам сучасного освітнього процесу та професійного стандарту;
- ізольоване вивчення окремих педагогічних дисциплін має замінитися інтегративністю, що сприятиме гармонійному розвитку педагогічних компетентностей майбутнього вчителя;
- теоретичні знання потрібно доповнювати практичним досвідом; співвідношення теорії і практики у формуванні професійної готовності майбутнього педагога має бути збалансованим;
- від сучасного вчителя вимагається вміння застосовувати технологічні нововведення в навчальному процесі, тому педагогічні дисципліни повинні включати в себе модулі, присвячені цифровій педагогіці;
- підвищенню професійної кваліфікації майбутнього вчителя сприятиме забезпечення зв'язку з реальною педагогічною практикою, можливість стажування, рефлексія над отриманим досвідом – все це сприяє підвищенню професійної кваліфікації майбутнього вчителя;

Переконані, формування професійної компетентності майбутніх вчителів повинно бути зосереджено на необхідності комплексного підходу, який передбачає поєднання формуванням професійних навичок та знань із всебічним розвитком особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Є. Базова педагогічна підготовка майбутнього вчителя як методологічна основа неперервної педагогічної освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Збірник наук. праць* / За ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. Київ. 2001. Ч. 1. С. 199–202. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/12570/1/3.pdf>.
2. Арістова Н. О. Формування педагогічної компетентності викладачів гуманітарних і соціально-економічних дисциплін. *Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. Педагогіка, психологія, філософія*. 2014. Вип. 199(2). С. 10–15. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/article/viewFile/3195/3119>.
3. Биковська О. Неформальне навчання чи неформальна освіта: введення нових термінів чи «підміна» понять. *Освітня політика*. 2016. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/873-neformalne-navchannya-chi-neformalna-osvita-vvedennya-novikh-terminiv-chi-pidmina-ponyat>.
4. Бондар С. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів. *Біологія і хімія в школі*. 2003. № 2. С. 8–9.
5. Борбич Н. В., Казмірчук О. А., Хомярчук А. П., Левицький О. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 1(7). С. 372–382.
6. Борова В. Є., Ілюк Л. В., Кирилович О. Ф., Красовська О. О., Максимчук Н. С., Марчук О. О., Мельничук Л. Б., Мисько І. П., Миськова Н. М., Пагута Т. І., Петрук О. М., Сойко І. М., Хом'як О. А., Шкабаріна М. А. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого навчання. монографія / за заг. ред. О. О. Красовська. О. Зень Рівне, 2021. 560 с.

7. Брюховецька Є. В. Сутність і структура професійної компетентності. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика*. 2013. № 3 (56). С 12–19.
8. Вікторенко І., Горобець Л. Нові професійні ролі та функції сучасного вчителя в контексті Концепції Нової української школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти* 2019. № 11. С 93–106. URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/197377/197523>.
9. Вишківська В. Б Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів *Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету*: зб. тез доп. регіон. наук-практ. конф., м. Київ, 2014. С 180–182 URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6927/Vyshk%D1%96vska.pdf?sequence=1>
10. Войцехівський М. Розвиток професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін у системі післядипломної педагогічної освіти. *Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти : матеріали всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції (10–23 квітня 2015 р.)* URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php.courses/idpurso/index-#.WBVanNKLTIV>.
11. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). Вид.:Райдуга, Київ, 1994. 61 с. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21204>.
12. Гауряк О. Д. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічної практики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2011. Вип 14. С 184–188. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10030/?sequence=1>.
13. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 8. С. 224–233.

14. Гончарук В. А., Гончарук В. В. Формування професійної компетентності вчителів-філологів з урахуванням нових підходів та інформаційних технологій *Modern science: problems and innovations.: тези п'ятої міжнар. науч.-практ. конференції*. Стокгольм, Швеція. 2020. С. 239–246. URL:

<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12740/1/Formuvannya%20profesijnoyi%20kompetentnosti%20vchy%60teliv-filologiv%20z%20uraxuvannyam%20novyx%60x.pdf>.

15. Добровольська-Піпіч І. Особливості формування професійної компетентності майбутнього вчителя. *Педагогічний альманах*. 2014. Вип. 24. С. 121–126. URL:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pedalm_2014_24_22.pdf

16. Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т. 2003. 193 с

17. Кальченко Л. В. Формування інклюзивної компетентності викладачів як чинник розвитку соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами. *Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації* : Тези доповідей ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Хмельницький: Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 2016. С.89–97

18. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти: енциклопедія / за заг. ред. В. Г. Кремень. Київ: Вид-во «Юрінком Інтер», 2008. 1040с

19. Козир А. Основні тенденції розвитку мистецької освіти на сучасному етапі. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2016. Вип. 3. С. 25–37.

20. Коломієць Н., Крикунова О. Проблемний аспект визначення сутнісних характеристик педагогічної культури викладача вищої школи. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2019. Вип. 1. С. 56–63.
21. Кучай О. В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. *Рідна школа*. 2009. № 11. С. 44–48.
22. Лазарєв, М. О. Педагогічна творчість: навчальний посібник для студентів, магістрів, аспірантів педагогічного університету : 2-ге видання., доп. і пер. Суми : ФОП Цьома С. П., 2016 294 с
23. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес : теорія і практика 2013*. Вип 4. С. 128–135. URL: https://kulbabska.com/images/catalog/pdf/students/5_kurs/lejko_s_v.pdf.
24. Лутаєнко О. М. Формування професійної компетентності майбутніх учителів в умовах сучасної освіти: теоретичні аспекти. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2304/1/O_Lutayenko_GI.pdf
25. Марущак О., Володимир К. Формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ дизайну: *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Педагогічна.: «Інноваційні технології управління якістю підготовки майбутніх учителів фізико-технологічного профілю»*. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2013. С. 302–304. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7832/1/Maruschak.pdf>
26. Машкіна Л. А. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у процесі педагогічної практики. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2011. Вип. 16 (69). С. 183–192.
27. Михаць С. О., Городинський Т. І. Вплив глобалізації на зміст освіти XXI століття як чинника економічного зростання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. С. 18–21.

28. Нагорна Н. В., Дану А. А. Основні вимоги до сучасного вчителя біології Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2016. Вип. 28. С. 151–155. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19310/Nagorna_Danu.pdf;jsessionid=D322114605AA9AD37884B65F73E8AD99?sequence=1.

29. Новий тлумачний словник української мови. : у 3 т. Київ. : Вид. «Аконіт» 2007 т. 1, 2006. 926 с.

30. Огнев'юк В. Освіта як розвиток. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44415/2/V_Ognevyuk_Lektsiya_7_FSGN.pdf

31. Панок В. Г. Теоретико-методологічні засади розвитку практичної психології в Україні. *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць* Інституту психології ім. ГС Костюка НАПНУ. 2011. Т. XIII. С. 309-318.

32. Петренко С., Петренко Л. Формування професійної компетентності майбутніх учителів математики: теоретичний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 7. С. 208–218. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/21.pdf>.

33. Пехота О.М. Роль викладача вищої школи в самоосвітній діяльності студентів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Педагогіка*. 2008. №5. С.7-10.

34. Пільова С. Формування організаційної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Молода спортивна наука України*. 2013. Т.4. С.129-133.

35. Поскрипко Ю. А., Данченко О. Б. Компетенція і компетентність: консенсус. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. ((3) 55). С. 117–127.

36. Пріма Р. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи: стратегія змін. *Науковий вісник Миколаївського університету імені В.О. Сухомлинського*. 2019. № 2(65). С. 233–236. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Ped-visnyk-65-2019-46.pdf>

37. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014р. № 1556-VII(зі змінами і доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

38. Про загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020р. № 463-IX(зі змінами і доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

39. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.

40. Про затвердження професійного стандарту за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020р. № 2736. URL: https://rada.info/upload/users_files/41868892/77dd4226add8e617afd9889da11634d8.pdf.

41. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

42. Проценко І. І. Формування професійної компетенції вчителя у процесі евристичного діалогу: теоретичний аспект. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2022. Вип. 63. С. 116–122. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5068/4471>

43. Проценко І. Формування професійних компетентностей майбутніх учителів нової української школи у процесі педагогічної практики. Теорії та технології інноваційного розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя в контексті концепції «Нова українська школа»: монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої. Суми : Вид. СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2021. 492 с.

44. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Основа, 2005. 96 с.
45. Сбруєва А. А. Глобалізація освіти. : Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; за ред. В. Г Кремень : Юрінком Інтер, 2008. С. 136–137.
46. Сікора Я. Б. Модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики. *Міжнародна науково-практична конференція „Наука в інформаційному просторі”* : зб. наук. праць. Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. Т. 3. С. 50–53
47. Скворцова С. О. Формування професійної компетентності в майбутнього вчителя математики. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2010. URL: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n4_2010_st_4/.
48. Скорик Т. Особливості формування професійної компетентності сучасного вчителя. *Вісник Глухівського національного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 2 (43). С. 98-105.
49. Смагін І.І. Нормативний образ сучасного ідеального вчителя. *Народна освіта* 2019. № 1 (37) URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5531.
50. Собченко Т. Формування професійної компетентності майбутніх учителів в умовах змішаного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Т. 5. Вип. 35. С. 282–287. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_5/44.pdf.
51. Титаренко В. Поліфункціональність професійної діяльності вчителя технологічної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Вип.15. С. 295–300.
52. Товканець Г. В. Сучасні траєкторії розвитку педагогічної освіти. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. № 2 (41). С. 245–247.

53. Черноус В. П. Сутність поняття «професійно-педагогічна компетентність» майбутнього вчителя початкової школи. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v33/42.pdf>.

54. Шовкун В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики у квазіпрофесійній діяльності. *Наука і освіта*. 2016. № 6. С. 76-81.

55. Які функції має виконувати вчитель за новим професійним стандартом. URL: <https://osvitoria.media/news/yaki-funktsiyi-maye-vykonuvaty-vchytel-za-novym-profesijnym-standartom/>

56. Янченко К. М. Формування професійності компетентності майбутнього вчителя початкових класів у процесі магістерської підготовки. URL: <http://lib.ndu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1446/1/%D0%AF%D0%BD%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.doc>

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

НІМЕЦЬКА МОВА, АНГЛІЙСЬКА МОВА, ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (німецька))
Додаткова предметна спеціальність	014 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська))

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою університету
31.08.2023, протокол №1

Уведено в дію з 2023-2024 н.р
наказом від 31.08.2023 р. № 383

Ректор

Ярослав Шрамко

Кривий Ріг – 2023

<p>Загальні компетентності</p>	<p>ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 7. Уміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.</p> <p>ЗК 8. Здатність працювати в команді та автономно. Здатність планувати власну діяльність, керувати часом, критично оцінювати, аналізувати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК 9. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 11. Здатність застосовувати набуті знання та уміння у практичних ситуаціях. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.</p> <p>ЗК 12. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p>
---------------------------------------	---

	<p>ЗК 13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.</p> <p>ЗК 14. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми, цінувати й поважати різноманітність і міжкультурні відмінності.</p> <p>ЗК 15. Здатність до міжособистісної взаємодії, здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами із інших галузей знань / видів діяльності).</p> <p>ЗК 16. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), виявляти ініціативу та підприємливість.</p>
<p>Спеціальні компетентності</p>	<p>СК 1. Здатність використовувати в освітньому процесі професійні знання німецької й англійської мов, практичної граматики німецької мови, стилістики й лексикології німецької мови, зарубіжної літератури.</p> <p>СК 2. Здатність здійснювати іншомовну комунікативно-професійну діяльність німецькою й англійською мовами та готовність до формування в здобувачів освіти чотирьох мовних компетентностей: в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі .</p> <p>СК 3. Здатність застосовувати практичні навички планування, моделювання, конструювання освітнього процесу і змісту іншомовної підготовки відповідно до навчальної програми для проведення навчальних занять та позакласних заходів з іноземної мови та зарубіжної літератури у середніх навчальних закладах як частину цілого, з дотриманням послідовності і поетапності освітнього процесу, в тому числі за умов дистанційного та змішаного навчання.</p> <p>СК 4. Здатність обирати адекватні навчальні матеріали й методи, що сприятимуть досягненню поставленої мети; створювати на занятті позитивну емоційну атмосферу; аналізувати та оцінювати план уроку, підтримувати увагу здобувачів освіти й залучати їх до активної роботи.</p> <p>СК 5. Здатність застосовувати знання з теорії виховання і навчання, користуватись сучасними підходами в навчанні іноземних мов і зарубіжної літератури, що забезпечують розвиток мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей та ціннісних орієнтацій здобувачів освіти в закладах середньої освіти.</p>

СК 6. Здатність визначати основні рівні володіння мовою відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти; використовувати різноманітні форми контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти; складати тестові завдання; аналізувати та коментувати помилки здобувачів освіти.

СК 7. Здатність орієнтуватися у спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, здійснювати інтерпретацію текстів різних жанрів, використовувати знання мов і здобутків світового письменництва для формування національної свідомості, культури здобувачів освіти, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.

СК 8. Здатність до формування міжкультурної компетентності здобувачів освіти, здійснювати інтегроване навчання, здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання на засадах компетентнісного підходу.

СК 9. Здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами, конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

СК 10. Здатність виявляти закономірності літературного процесу, визначати специфіку і значення художніх концепцій і літературних творів у контексті суспільно-літературної ситуації, літературної критики і культурної епохи; давати оцінку художнього твору; визначати роль системи образів, сюжету, композиції та засобів виразності в їх поєднанні; характеризувати творчу індивідуальність автора, добирати та використовувати різноманітні автентичні матеріали для реалізації міжкультурного аспекту навчання.

СК 11. Здатність до педагогічного спілкування, передачі здобувачам освіти комунікативних стратегій та технік та готовність до їх подальшого розвитку та вдосконалення, здатність до рефлексії власного досвіду вивчення мови і результатів своєї професійної діяльності.

СК 12. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності,

	<p>ефективно використовувати наявні та створювати нові електронні освітні ресурси.</p> <p>СК 13. Здатність створювати умови для самостійного, автономного навчання здобувачів освіти і виступати у якості модератора, який надає допомогу учням у досягненні їхніх навчальних цілей, створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища і підтримки осіб з особливими освітніми потребами.</p> <p>СК 14. Здатність організувати безпечне освітнє середовище, здійснювати профілактичну-просвітницьку роботу з учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, формувати культуру здорового і безпечного життя.</p> <p>СК 15. Здатність до подальшого особистого самостійного професійного розвитку та вдосконалення власної іншомовної комунікативно-професійної компетентності, здійснювати науково-методичні дослідження в галузі викладання іноземних мов.</p>
--	--

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ІНФОРМАТИКА. ПРОГРАМУВАННЯ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.09 Середня освіта (Інформатика)
Додаткова спеціалізація	Програмування

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою університету
31 серпня 2021 року, протокол № 1

Уведено в дію з 2021-2022 н.р.
Розпорядження № 31 серпня 2021 р. № 395
Доктор Ярослав ШРАМКО

VI. Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі освіти (предметна спеціальність 014.09 Середня освіта (Інформатика)) у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів предметних спеціальностей і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності	<p>ЗК 01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права та обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (<i>громадянська компетентність</i>).</p> <p>ЗК 02. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (<i>соціальна компетентність</i>).</p> <p>ЗК 03. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до</p>

	<p>вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (<i>культурна компетентність</i>).</p> <p>ЗК 04. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (<i>лідерська компетентність</i>).</p> <p>ЗК 05. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (<i>підприємницька компетентність</i>).</p>
<p>Спеціальні компетентності</p>	<p>СК 01. Мовно-комунікативна компетентність: здатність забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; здатність формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів.</p> <p>СК 02. Предметно-методична компетентність: здатність моделювати зміст навчання інформатики відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; здатність формувати і розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей; здатність здійснювати інтегроване навчання учнів; здатність добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів; здатність розвивати в учнів критичне мислення; здатність здійснювати оцінювання і моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; здатність формувати ціннісні ставлення в учнів.</p> <p>СК 03. Інформаційно-цифрова компетентність: здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі.</p> <p>СК 04. Психологічна компетентність: здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів; здатність використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності; здатність формувати мотивацію учнів та організовувати їхню пізнавальну діяльність; здатність формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною.</p> <p>СК 05. Емоційно-етична компетентність: здатність</p>

	<p>усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами; здатність конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; здатність усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.</p> <p>СК 06. Компетентність педагогічного партнерства: здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі; здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; здатність працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.</p> <p>СК 07. Інклюзивна компетентність: здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами; здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів</p> <p>СК 08. Здоров'язбережувальна компетентність: здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу; здатність здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни; здатність формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя; здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я під час професійної діяльності; здатність надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу.</p> <p>СК 09. Проектувальна компетентність: здатність проектувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів.</p> <p>СК 10. Прогностична компетентність: здатність прогнозувати результати освітнього процесу; здатність планувати освітній процес.</p> <p>СК 11. Організаційна компетентність: здатність організовувати процес навчання, виховання і розвитку учнів; здатність організовувати різні види і форми навчальної і пізнавальної діяльності учнів.</p>
--	---

	<p>СК 12. Оцінювально-аналітична компетентність: здатність здійснювати оцінювання результатів навчання учнів; здатність аналізувати результати навчання учнів; здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів.</p> <p>СК 13. Інноваційна компетентність: здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; здатність використовувати інновації у професійній діяльності; здатність застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.</p> <p>СК 14. Здатність до навчання впродовж життя: здатність визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; здатність взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії тощо).</p> <p>СК 15. Рефлексивна компетентність: здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визнавати індивідуальні професійні потреби.</p> <p>СК 16. Здатність проектувати та розробляти програмне забезпечення із застосуванням різних парадигм програмування: структурного, об'єктно-орієнтованого, функціонального, логічного, з відповідними моделями, методами та алгоритмами обчислень, структурами даних і механізмами управління.</p> <p>СК 17. Здатність опанувати сучасні технології математичного моделювання об'єктів, процесів і явищ, розробляти обчислювальні моделі та алгоритми чисельного розв'язання задач математичного моделювання з урахуванням похибок наближеного чисельного розв'язання професійних задач.</p>
--	--

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 Фізико-математичний факультет
 Кафедра педагогіки

Робоча програма навчальної дисципліни

«ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА»

Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	012 Дошкільна освіта; 013 Початкова освіта; 014 Середня освіта; 015 Професійна освіта; 016 Спеціальна освіта

- встановлювати оптимальні взаємовідносини із здобувачами освіти у процесі освітньої діяльності.

Опанування вказаних знань та умінь спрямовано на здобуття загальних та спеціальних компетентностей із відповідними результатами навчання.

Загальні компетентності:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями;
- здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;
- уміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми;
- здатність працювати в команді та автономно. Здатність планувати власну діяльність, керувати часом, критично оцінювати, аналізувати та забезпечувати якість виконуваних робіт;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати набуті знання та уміння у практичних ситуаціях;
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
- здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми, цінувати й поважати різноманітність і міжкультурні відмінності;
- здатність до міжособистісної взаємодії, здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами із інших галузей знань / видів діяльності).

Спеціальні компетентності:

- здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання;
- здатність забезпечити формування у здобувачів освіти цінностей громадянськості і демократії;
- здатність реалізовувати навчальні стратегії, засновані на конкретних критеріях для оцінювання навчальних досягнень;
- здатність до проектування і здійснення освітнього процесу з урахуванням соціокультурного середовища й рівня розвитку особистості.

Результати навчання:

- вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземними мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації;
- ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;
- організовувати процес особистісного навчання й самоосвіти;
- співпрацювати на принципах толерантності та діалогу з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо, цінувати мультикультурність та різноманітність світу;
- розуміти основні проблеми педагогіки та методики виховання та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів;
- усвідомлювати закономірності навчання, виховання та розвитку особистості;
- вміти застосовувати здобуті знання з педагогіки в подальшому житті.

Для спеціальності: **012 Дошкільна освіта (Психологія)** навчальна дисципліна забезпечує загальні та спеціальні компетентності (КЗ-2, КЗ-6, ЗК-8, КС-10, КС-20, КС-21) та відповідні результати навчання (ПР-02, ПР-03, ПР-04, ПР-05, ПР-09).

Для спеціальності: **013 Початкова освіта (Англійська мова в початковій школі)** навчальна дисципліна забезпечує загальні та спеціальні компетентності (КЗ-2, КЗ-6, ЗК-8, КС-10, КС-20, КС-21) та відповідні результати навчання (ПР-02, ПР-03, ПР-04, ПР-05, ПР-09).

Для спеціальності: **013 Початкова освіта (Інформатика в початковій школі)** навчальна дисципліна забезпечує загальні та спеціальні компетентності (КЗ-2, КЗ-6, ЗК-8, КС-10, КС-20, КС-21) та відповідні результати навчання (ПР-02, ПР-03, ПР-04, ПР-05, ПР-09).

Для спеціальності: **013 Початкова освіта (Психологія)** навчальна дисципліна забезпечує загальні та спеціальні компетентності (КЗ-2, КЗ-6, ЗК-8, КС-10, КС-20, КС-21) та відповідні результати навчання (ПР-02, ПР-03, ПР-04, ПР-05, ПР-09).

Для спеціальності: **014 Середня освіта (Українська мова і література), додаткова предметна спеціальність 053 Психологія** навчальна дисципліна забезпечує загальні (ЗК4, ЗК5, ЗК6; ЗК10, ЗК13), спеціальні (СК3, СК4, СК5, СК11, СК14, СК15, СК16) компетентності та відповідні результати навчання (РН9, РН10, РН12, РН13, РН14, РН15, РН19).

Для спеціальності: **014 Середня освіта (Українська мова і література), додаткова предметна спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література)**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Фізико-математичний факультет
Кафедра педагогіки

О. Остроушко

2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ»

Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	01 Освіта-Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
Предметна спеціальність	014.01 Середня освіта (Українська мова і література); 014.02 Середня освіта (Англійська мова і література); 014.02 Середня освіта (Німецька мова і література); 014.03 Середня освіта (Історія); 014.07 Середня освіта (Географія); 014.04 Середня освіта (Математика); 014.08 Середня освіта (Фізика); 014.09 Середня освіта (Інформатика); 014.05 Середня освіта (Біологія); 014.06 Середня освіта (Хімія); 014.11 Середня освіта (Фізична культура); 014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво); 014.12 Середня освіта (Музичне мистецтво); 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)
Освітня програма	Українська мова і література, зарубіжна література, Психологія, Українська мова і література, зарубіжна література, Англійська мова, Українська мова і література, зарубіжна література, Редагування освітніх видань, Англійська мова, зарубіжна література, Німецька мова, англійська мова, Історія, Суспільствознавчі дисципліни, Географія, Креативно-туристична робота, Математика, Інформатика, Фізика, Інформатика, Фізика, Математика, Інформатика, Програмування, Біологія та здоров'я людини, Психологія, Біологія та здоров'я людини, Хімія, Хімія, Інформатика, Фізична культура, Образотворче та декоративне мистецтво, Музичне мистецтво та художня культура, Трудове навчання та технології, Інформатика

Кривий Ріг – 2022

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
 - здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
 - здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
 - здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями;
 - здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;
 - уміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми;
 - здатність працювати в команді та автономно;
 - здатність планувати власну діяльність, керувати часом, критично оцінювати, аналізувати та забезпечувати якість виконуваних робіт;
 - здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
 - здатність застосовувати набуті знання та уміння у практичних ситуаціях;
 - здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
 - здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми, цінувати й поважати різноманітність і міжкультурні відмінності;
 - здатність до міжособистісної взаємодії, здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами із інших галузей знань / видів діяльності) ;
- та спеціальних компетентностей:**
- здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання;
 - здатність забезпечити формування у здобувачів освіти цінностей громадянськості і демократії;
 - здатність реалізовувати навчальні стратегії, засновані на конкретних критеріях для оцінювання навчальних досягнень;
 - здатність до проектування і здійснення освітнього процесу з урахуванням соціокультурного середовища й рівня розвитку особистості;
- та відповідних **очікуваних результатів навчання** з урахуванням досвіду становлення національної системи освіти :
- вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземними мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації;
 - ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних

- джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;
- організовувати процес свого навчання й самоосвіти;
 - співпрацювати на принципах толерантності та діалогу з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо, цінувати мультикультурність та різноманітність світу;
 - розуміти основні проблеми педагогіки та методики виховання та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів;
 - усвідомлювати закономірності навчання, виховання та розвитку особистості;
 - вміти застосовувати здобуті знання з педагогіки.

Для спеціальності: 014 Середня освіта (Українська мова і література), додаткова предметна спеціальність 053 Психологія навчальна дисципліна забезпечує загальні (ЗК2, ЗК4, ЗК7; ЗК8, ЗК11; ЗК14; ЗК15), спеціальні (СК4; СК6; СК8; СК12; СК13) компетентності та відповідні результати навчання (РН4, РН13, РН14, РН15, РН16).

Для спеціальності: 014 Середня освіта (Українська мова і література), додаткова предметна спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська)) навчальна дисципліна забезпечує загальні (ЗК2; ЗК4, ЗК7; ЗК8; ЗК11; ЗК14, ЗК15; ЗК16), спеціальні (СК4, СК6; СК8, СК12, СК13) компетентності та відповідні результати навчання (РН4; РН13; РН14; РН15; РН16).

Для спеціальності: 014 Середня освіта (Українська мова і література), додаткова предметна спеціалізація Редагування освітніх видань навчальна дисципліна забезпечує загальні (ЗК1; ЗК2; ЗК4; ЗК7; ЗК8; ЗК11; ЗК14, ЗК15; ЗК16), спеціальні (СК4; СК6; СК8; СК12; СК13) компетентності та відповідні результати навчання (РН4; РН13; РН14; РН15; РН16).

Для спеціальності: 014 Середня освіта (Мова і література (англійська)), навчальна дисципліна забезпечує загальні (ЗК1; ЗК3, ЗК5; ЗК7; ЗК8; ЗК10; ЗК12;), спеціальні (СК5; СК15) компетентності та відповідні результати навчання (РН3; РН13).

Для спеціальності: 014 Середня освіта (Історія), спеціалізація Суспільствознавчі дисципліни навчальна дисципліна забезпечує загальні (ЗК1, ЗК2, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК16), спеціальні (СК1, СК2, СК3, СК4, СК5, СК6, СК7, СК8, СК9, СК10, СК11, СК17, СК18, СК19, СК20) компетентності та відповідні результати навчання (РН8, РН10, РН15, РН17, РН9, РН10, РН12, РН13, РН14, РН15, РН19).